

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1943.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

február

2. füzet

A hóvirág diadala

Hóval födött haraszt alatt
 Fölpattan sok apró lakat,
 Elhagyja a menedéket
 A csodára váró élet.
 Csiraházat szétrepesztve
 Világra tör, mint az eszme
 S telve vággyal, akarattal,
 Kibújik két levélkarral
 S boldog, büszke önmagára,
 Mert a fát még holtak látja.

A két zöld kar nyúlik egyre
 Győzelemről győzelemre.
 Egyszer csak nagy diadallal
 — Nem törődve hóval, faggyal —
 Patyolatszín virágkelyhét
 Kibontja, hogy kedve teljék
 Az Istennek, a világnak,
 A koldúsnak, a királynak,
 Muzsikáló zsémbes szélnek.
 Mézrevágyó éhes méhnek,

Szép hóvirág, — fehér csengő —
 Már csilingel: ébredj, erdő!
 Kis fák, nagy fák, néma bokrok,
 Ébredjetek, jó hírt mondok!
 Nincs mit félni hótól, fagytól,
 Üzenet jött a tavasztól:
 Elindult már napszekéren,
 Csak pár nap, hogy ideérjen!
 Tűz-ölében rejtett szikrák...
 Az ujhódás lángját szitják...

És a dermedt rügyek, bimbók,
 Kankalinok, mügék, pimpók
 Megrázkódnak. S egyik hajnal
 Felruházza diadallal
 Valamennyit s nászra csalsa.
 Megpezsdül az erdő alja!
 Szellő lebben, méhek szállnak,
 Udvarolnak a virágnak...
 S míg a Nap a szikrát szórja:
 Győztes lesz a Tavasz csókja.

Igy vezet az élet útja
 A tavaszhoz újra, újra...

Móra László.

A tanítás módszeres felépítése.

Tudjuk, hogy a tanítás módszere függ a tanulótól, a tárgytól és végül a tanítótól is. Ha csak a tanulót vesszük figyelembe, akkor csak egyféle helyes módszer lehetséges, hiszen a lelki élet törvényei mindenkinél ugyanazok a gyermekre vonatkoztatva természetesen! — így az ismereteknek minden tanulónál ugyanazt az utat kell megtennie, míg a tanuló birtokává lesz.

Ha csak a tárgyat vesszük tekintetbe, módszerünk a tárgy szerint lesz más és más.

Végül ha a tanító egyéniségét, észjárását, előadásmódját, modorát tekintjük, igazat kell adnunk Herdernek, hogy minden tanítónak megvan a maga módszere, tehát a módszer ilyen szempontból annyiféle, ahányféle a tanító.

Az aranyigazság itt is az, hogy járjunk a középúton. Mindig a tanulót, annak felfogóképességét kell alapul vennünk, de alkalmazkodnunk kell a tárgy természetéhez is, viszont mindenki csak úgy taníthat, ahogyan azt vérmérséklete, egyénisége megengedi.

A természetrajz tanításánál a tanítás módszeres felépítése — a tárgy természete szerint — a következő lehet.

I. Előkészítés.

- a) Számonkérés.
- b) Áthajlás. (Rátereljük a figyelmet a tárgyalandó természetrajzi fogalomra, lényre, a tanulók eddigi ismereteinek felkeltése és számonkérése, esetleges kiránduláson szerzett tapasztalatok felfrissítése.)
- c) Célkitűzés.

II. Tárgyalás.

- a) A tárgyalta természeti lény lelőhelye, környezete.
- b) Környezetében való bemutatása.
- c) Szemléltetés (minden tanuló kezébe egy-egy példányt!)
- d) Nagysága, külső megjelenése és egybevetése a már ismertekkel.
- e) Részletes ismertetése (boncolgatás.)
- f) A környezet, életmód hatása az egyes szervek fejlődésére.
- g) Táblai rajz. (Jellemzőbb szervek vázlatos rajza.)

III. Összefoglalás.

(Egyes részletösszefoglalást is alkalmazhatunk minden kisebb egység után, ilyenkor az óravégi összefoglalás már rövidebb lehet és csak ezeknek összefoglalására vonatkozik.)
Elmélyítés. (Gazdasági, nemzeti jelentőség, növény-, illetve állatvédelem, okszerű gazdálkodás stb.)

A *természettan és vegytan* tanításánál egy tanítási *egység* módszeres felépítése a következő lesz.

- I. *Előkészítés.*
 - a) Számonkérés.
 - b) Áthajlás. (A figyelem ráterelése a tárgyalandó kérdésre valamely gyakorlati kérdés felvetésével.)
 - c) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.*

- a) A figyelemnek a bemutatandó kísérletre való irányítása. (Irányítás.)
- b) A kísérlet bemutatása. (Tanulókísérlet.)
- c) A jelenség lefolyásának megfigyeltetése.
- d) Táblai rajz. (Munkafüzetben: megbeszélés.)
- e) A törvényszerűség megbeszélése, megállapítása.
- f) Hasonló jelenségek keresése környezetünkben.
- g) A szerzett ismeret gyakorlati alkalmazása a mindennapi életben.

- III. *Összefoglalás.* (Eszméltető rövid összefoglaló kérdések alapján.) *Elmélyítés.* Gyakorlati haszon, gazdasági, háztartási jelentősége.

Az *egészségtan* tanításának módszeres feldolgozása

- I. *Előkészítés.*
 - a) Számonkérés.
 - b) Áthajlás. (Aktuális gyakorlati kérdés felvetésével.)
 - c) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.*

- a) Részegységekre bontva az anyagot, közös munkával megtárgyaljuk az anyagot. (Helyi viszonyok, rossz szokások szemleltetése!)
- b) Megtartják-e otthon az itt hallottakat?
- c) Az állam is gondoskodik polgárainak egészségéről. (Példák a mindennapi életből.)
- d) Használjuk fel a tanultakat a saját egészségünk fenntartására!
- e) Szemléltetés.

- III. *Összefoglalás.* (Eszméltető rövid összefoglaló kérdések alapján.) *Elmélyítés.* (Az egészség íél boldogság! Jelentősége az egyes emberre, a családra, a nemzetre.)
Alkalmazás. Ne csak tudd, hanem tedd is!

(Folytatjuk.)

Ünnepi beszéd.

Kedves Magyar Testvéreim!

Ismét viharban áll a magyar, kezében fegyverrel örködik hazája békéjén, nyugalmán, ha mindjárt messze az ezeréves határoktól is. De nemesak ott távol, az orosz rónákon folyik a küzdelem életre-halálra, itthon is a háború szolgálatában áll a király és nagyja a nemzetnek. Így voltunk, így éltünk ezer éven át, így van ez jól most is. A magyarság ezer éve viseli úgynevezett totális háborút, ezer éve áll harcban a nemzet egész ereje, hogy megvédelmezze saját örökségét, amelyet szentnek tart, de azért is, hogy saját testével védje meg Nyugatot, a kereszténységet, amelynek közösségébe belépett.

Am, döröghetnek az ágyúk, sikolthat a puszkagolyó, keringhet felettünk repülőgép, egy percre megállít bennünket annak a napnak nagyszerűsége, amelyet ma mutat a naptár.

Március Idusa! Nemzeti megújódásunk hajnalhasadása!

Közel egy százada immár, hogy ez a nap ünnepnapja lett a nemzetnek s amikor smaragd színbe kezd borulni az ezeréves magyar föld, e napon háborúban éppúgy mint békében, ünnepelőbe öltözik az egész nemzet, zászlók lobognak, ünnepi menetek indulnak s a himnuszok zsolozsmái közül riadóként zúg:

„Talpra magyar! Hí a haza!

Itt az idő! Most, vagy soha!

Azóta a nagy március óta immár másodszor jött el valóban az idő! Hívta, hívja a haza minden épkézláb fiat...

És most már nem is kell a „Talpra magyar“-t szavalni, talpra állt, talpon van ma minden magyar!

Ma is megüljük ezt az ünnepet. Ünnepelünk itthon és bizony, hogy szent érzelmekkel ünnepelnek testvéreink is a lövészárkokban vagy a kórházakban egyaránt.

De ma kivételesen ne nézzük a múltba visszahajló szép szivárványt, ne olvassuk föl a 12 pontot, a kegyelet megsértése nélkül mellőzzük a nagy márciusi ifjúság tetteinek felsorolását; mert olyan idők következtek ránk, amikor a jelenre kell fordítani minden figyelmünket, a végleges diadalért kell az elpattanásig megfeszíteni minden izmunkat, minden idegünket, a jövővel is csak annyit törődve, hogy bármit hozzon is számunkra, nem lehet olyan igaztalan, hogy igaz ügyünket bukni engedje!

De éppen ezekben az időkben kell rámutatnunk mindenkinek okulására, hogy a negyvennyolcas idők dicső emléke, a haza, a szabadságszeretet felmagasztalása évtizedeken át közkinsévé vált a nemzetben; éltető ereje, eleven kovásza lett a magyar léleknek, nemzedékek nőttek fel az eszméi iránti rajongásban és most, amikor fennmaradásunkért, létünkért a legsúlyosabb ál-

dozatot kell napról-napra meghoznunk, szemeinkkel látjuk, hogy nagyjaink nem éltek hiába. Hazaszeretetük, önfeláldozásuk kisugárzó ereje hat, munkál, hősokeket terem újra s a magyar hadi dicsőség egyformán tündököl mindenütt, ahol magyar katonák állnak s harcolnak a szebb, boldogabb magyar jövőért!

Pedig volt idő, talán nem is olyan régen, amikor kezdtünk nem bízni a magyarság erejében... Amikor elharapódzott rajtunk a csüggedés s az ősi magyar átok, a pártoskodás...

Modern mezbe öltözött próféták dicsérték mindent, ami idegen, lekicsinyeltek mindent, ami magyar és nemzeti. Szinte általános volt s ránehezedett a lelkekre, hogy a magyar már kiélte önmagát, romlásnak indult, nagy erő kifejtésre többé képtelen...

És amikor elkövetkezett a népek rettenetes erőpróbája, most, amikor egy lángoló világ szélén áll hazánk és szövetségseink népe, a legvéresebb, a legborzalmasabb háború egezföldet rázó viharaiban rendületlenül, sziklaszilárdan állnak a magyar honvédek nemcsak a szárazföldön, a vizeken, hanem a levegőben is.

Ismét fogalomná vált a magyar szív, a magyar bátorság, s egyet jelentenek újra „hős” és „magyar”. — 1849-ben fegyverletételre, 1918-ban Trianonra került a sor, — előbb a zászló begöngyölésére hangzott el az utolsó magyar vezényszó a harcmezőkön, utóbb, Trianonnál a szentistváni Magyarország szétarabolására. És alig egy század múltán a legveszedelmesebb helyeken, ahol igazán ember kell a gátra, ismét ott hangzik a magyar vezényszó, magyarok állanak a tűzben... És amikor rohamra mennek, amikor a legnagyobb pokolban is szilárdan tartják állásaikat... Damjanicsék vezetik őket, Petőfi lelkesít; halhatatlan szellemeik közöttük járnak...

Hiába a legmodernebb fegyver! Hasztalan a legszigorúbb fegyelem, hősi önfeláldozásra csak annak a nemzetnek fiai képesek, amely szabadságáért küzdött, szenvedett; amelynek március idusa és vértanúi vannak!!!

Igen nehéz, de igen nagy időket élünk.

Az új Európát csinálják szuronymilliókkal a szemünk látára. — A világtörténelem nagy könyvében vér- és lángbetűkkel írják nemzetünk históriájának lapjait a mi drága, hős katonáink; most még emberek, néhány évtized múlva halhatatlannok, a történelem idealizált alakjai, akikre bámulattal és esodálattal fognak az utódok feltekinteni... Költők, történétírók, művészek fogják emlékeiket megörökíteni. Legendák fehér felhőiben fognak feljebb és feljebb emelkedni!... Irni, mesélni fogják majd róluk, hogy az apa, a fiú, a férj könny nélkül, dalolva búcsúzott övétől, mosolyogva, nótázva mentek a halálos rohamra... De mi, akik szemtanúi vagyunk az eseményeknek, néma tisztelettel áldjuk a könnyeket, miket a háború fa-

kaszt, látjuk a mérhetetlen emberi szenvedést, a fájdalmak tengerét, melyen a dicsőség hajójának át kell haladnia...

Derék, drága magyar Honvédeink! Amikor minden emberi szenvedést, sőt a halál rettegett hatalmát is leküzdve, teljesítitek honvédő kötelességteket, hősebbek vagytok ti a mondák lovagjainál, nagyobbak vagytok a legendák hőseinél!

Ha rohamra mentek, elöttetek esattogó szárnyal jár a nemzeti génusz. Csókját nyomja a verejtékes homloketokra. Nyomotokban, körülöttetek egy imádkozó nemzet aggódó fohásza lebeg!

Községem ünneplő közönsége!

Szenteljük ezt a márciusi ünnepet drága hőseinknek! Forduljunk feléjük mélységes hálával, testvéri szeretettel!

És ti, községünk hős fiai, bárhol légyetek is, fogadjátok községetek rajongó üdvözlését! Lelküinket, aggódásunkat, mulhatalan szeretetünket küldjük hozzátok a márciusi szélben, érezzétek meg, mint a rádió antennája a villamos hullámokat; dobogtassa meg szíveteket a mi féltő és büszke nagy-nagy szeretetünk.

Legyen veletek mindig, minden lépéseketknél, védjen, áldjon és segítsen haza benneteket a magyarok Istene!

Hazádnak rendületlenül
Légy hive, ó, magyar!
Bölcsöd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, nálmod kell!

Március 15-i ünnepély.

(Szavaltat: Ünnepezz a szép nap.)

ÜNNEP EZ A SZÉP NAP.

Ünnepezz a szép nap; szívben templomokban
A hazaszeretet fáklyája kilobban,
Fényt derít a multa,
Mikor szent hev gyújtá lelkünket, arcunkat.
S szabadságért vívott gigászi harcunkat
A világ bámulta.

Tavaszi sugártól a természet ébred,
Hegyen, völgyön, síkon megmozdul az élet
És nem hagy pihenni;

Dalok zendülése, zászlók lobogása
Hivogat bennünket örök bajvívásra,
Emlékezni, tenni.

Jeltelen sírjokból e napon kiszállnak,
Körültünk lebegnek a dicsőült árnyak,
Vértanuk és hősök,
Buzdítnak, hogy szentelt nyomaikban járjunk,
Boldogabb jövőt is csak magunktól várjunk
És legyünk erősek.

Mi pedig, kik ama kort még nem feledtük
S dicső küzdelmében részünket kivettük
Verejtékkel, vérrel,
Mutassuk az utat bölcsen intve, óva,
Melyen viharüzött nemzetünk hajója
Biztos parthoz ér el.

S ha örök álomra hajtjuk le fejünket,
A túlvilágra is kísérjen bennünket
Hit és remény szava:
Hogy rég elfelejtett hült poraink felett,
Szabadsága szárnyán naggyá emelkedett
S felvirult a haza.

(Lévay József.)

KI A HONVÉD?

(Előadás.)

Midőn hazáját rabbilincs fenyíti,
Bőszült érzéssel harcmezőre száll.
A szép szabadság hőslánggal hevíti,
Körüldübörögje bár ezer halál.
Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti;
Míg győz, vagy testhalmok közt sirt talál,
A jobb utókortól reményelve bérét,
A nyert borostyánon kiontja vérét.

Mint e vers mutatja, Kisfaludy Károly mondta ki először ezt a szót *honvéd*, éspedig 1822-ben. Azóta Kossuth honvédei, meg a világháborús honvédek gondoskodtak róla, hogy a honvédet az egész világ megismerje. A költők dalai a honvédekről szólnak. A honvédek hőstettei csudatettek voltak.

A honvéd szót ép úgy, mint a *huszár*-t, átvette más népek nyelve is. Ha honvédet mondunk, mindenki tudja, hogy magyar hősökre kell gondolnunk. Amilyen a XVI. században a *vitéz*, amilyen Rákóczi korában a *kuruc*, olyan volt a szabadságharcban a *honvéd*.

A honvédnek azonban nemcsak a neve ragyogó, hanem a jelleme is. Fénylik a legszebb emberi és vitézi tulajdonságokkal. Azért tündöklő a honvéd jelleme, mert a magyar ember a világ legkiválóbb emberanyagából való. A magyar honvéd pedig ennek a kiváló emberanyagának a színe-virága. Ha harcolni kell, elszánt, bátor. Nem latolgatja a veszélyt. Nem gondol fogvacogva arra, hogy itt meg is lehet halni! Viszi előre a nemes harag, ha azt akarják elvenni, ami neki a legdrágább: földjét, hazáját, házatáját, családját.

Az ellenséggel szemben a legvakmerőbb, legelszántabb A távolság megnöveli szívében a legszebb érzéseket. Amikor kiszakítják családjá köréből, akkor még kívánczobb erővel szereti azokat, akikért él-hal.

Egyébként is az ember legnagyobb érzései férnek meg egymás mellett a honvéd szívében. Az Istenbe vetett hit, az övéi iránti szeretet, a földi hazáért való rajongás, a történelem nagy példáinak a követése, a feljebbvalókhöz ragaszkodó tisztelet. Az életnek az az értelme, hogy szeressük Istent, szeressük embertársainkat, szolgáljunk azon a földön, amelyet Isten nekünk adott, a legmagasabb célnak és igyekezzünk erőnket annyira kifejteni, amennyire csak tudjuk a haza szolgálatára és az emberiség előbbrevitelére.

E szép emberi tulajdonságok mellett ott találjuk a honvédben a katonai erényeket. A honvéd esküje úgy szól, hogy szárazon és vízen, földön és levegőben, mindenütt, ahova a parancs rendeli, hűséges lesz a magyar hazához, a haza seregének urához, a Legfelsőbb Hadúrhoz. Hűséges lesz ahhoz a szent jelvényhez, ami kifejezi a haza egységét, sérthetetlenségét, az ősök hagyományait és a jövő reménységét. Ez a jelvény a zászló.

A nemzet hőse, nagybányai vitéz Horthy Miklós, a honvédek apja.

Horthy Miklós a vezér, az első katona, a legelső magyar férfi előtt hódoljon minden szív, határokon innen és határokon túl mindenfelé, amerre magyarok élnek. És különösen megérdemli, hogy igaz ragaszkodással szeressék őt honvédek.

A honvéd hite az a fegyver, amely győzelemre segíti fegyvereit. A hit végtelen hatalom! A hit szárnyat ad a léleknek. Egető vágyat gyújt a lélekben, hogy ne tudjon megnyugodni, csak Istennél. A honvédet is ez a hit irányítja földi útjain. De a honvéd nemcsak hiszi, hogy van Isten, hanem tudja is egész bizonyossággal. Megtanulja azt az ágyútűz villámlásában, a pergőtűz záporában, ott, ahol nem lehet Istent tagadni, ahol erő, bátorság, ész, minden cserben hagyja az embert, egyedül csak a hit nem. És ezzel a hittel csak győzhet a honvéd!

De tele van a honvéd szíve is a legszebb érzésekkel. A hazának csodálnivaló magasztos szeretetével. Erről legendákat beszélhetnénk. De tele van a honvéd szíve rettenthetetlen bátor-

sággal is. Rohamukon állt meg a világ szeme a szabadságharcban, 1914-ben és 1941-ben is. Tele van a honvéd szíve meleg gyöngédséggel. Az első világháború négy éves viharja sem tudta kiirtani szívéből a szeretetet és könyörületet. Megosztja az ellenséggel mindenét, kenyerét, italát. Hát hogyan követné Urát, a Békesség Fejedelmét. Hiszen Ő is harcot hirdetett. Az igazság harcát az igazságtalan ellen.

Ezért száll szeretetiünk, tiszteletünk a magyar honvéd felé. Ha pedig meghal, elesik... szépen mondja róla a költő:

Szerte a hazában s messze idegenben
Aldozatok siri hantja domborul,
Vádló fakesztek integetnek némán
S korhadó fejfákra magyar szív borul...

Hej bizony, sok hősiükön betelik Petőfi végzete.
Szeressétek a magyar katonát!

1848. MÁRCIUS 15.

Magyar történet műzsája,
Vésőd soká nyugodott,
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a magyar napot!

Míg az országgyűlés ott fenn,
Mint szokása régóta,
Csak beszélt nagy sikeretlen:
Itt megköndült az óral

Nagyapáink és apáink
Míg egy század elhaladt,
Nem tévének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt.

Tette ifjak, tette végre,
Verjük le a lakatot,
Mit sajtónkra, e szentségre,
Istentelen kéz rakott.

Csattogjatok, csattogjatok
Gondolatink szárnyai,
Nem vagytok már többé rabok,
Szét szabad már szállani.

És ha jó a zsoldos ellen,
Majd bevárjuk mit teszen:
Inkább szurony a szívekben,
Mint bilincs a kezeken!

Szálljatok szét a hazában,
Melyet eddig láncotok
Égető karikájában
Kínosan sirattatok.

Föl a szabadság nevében,
Pestnek elszánt ifjai!...
S lelkesedés szent dühében
Rehantunk hódítani.

Szabad sajtó!... Már ezentúl
Nem féltetek nemzetem.
Szívedben a vér megindul
S éled a félholt tetem.

És ki állott volna ellen?
Ezren és ezren valánk,
S minden arcon, minden szemben
Rettenetes volt a láng.

Ott áll majd a krónikában
Neved, pesti ifjúság,
A hon a halálórában
Benned lelte orvosát.

Egy kiáltás, egy menydörgés
Volt az ezrek hangja,
Odatört a sajtóhoz és
Zárját lepattantotta.

Nem elég... most föl Budára.
Ott egy író fogva van,
Mert nemzetének javára
Célozott munkáiban.

Magyar történet műzsája,
Vésd ezeket kövedre,
Az utóvilág tudtára,
Ottan álljon örökre.

S fölmenének az ős Budába,
Fölrepültünk mint sasok.
Terhünköt a vén hegy lába
Majdnem összeroskadott.

S te, szívem, ha hozzád férne
Hogy kevély légy, lehetnél!
E hős ifjúság vezére
Voltam e nagy tettekél.

A rab író oly örömmel
S diadallal hoztuk el,
Aminőt ez az öreg hety
Mátyás alatt ünnepelt!

Egy ilyen nap vezérsége,
S díjazva van az élet...
Napoleon dicsősége,
Te veled nem cserélek!

(Petőfi Sándor.)

Az első nemzeti hadsereg!

Mesemondás! Lehetett is az valaha! Hogy egy kicsiny, elszigetelt országnak rokontalan nemzete valaha saját haderejével kilenc oldalról rárohanó támadás ellen védelmezte volna magát diadallal, dicsőséggel! Hogy ne birt volna vele „egy” óriás, hogy rá kellett volna eresztetni Európa másik óriását is és még azzal is megbirkózott, még akkor is saját magának kellett lefeküdnie, hogy rágazolhassanak!

Dehát hol vette volna ez a nemzet azt az ősmundabeli csodás erőt?

Elmondom, ahogy láttam.

Egy végzetetlen jajkiáltás hangzott a hazán végig, az ország egyik bércefalától a másikig verődött az vissza s midőn másodszor visszatért, már nem volt jajkiáltás, hanem harci riadó!

Megnépesült a kitűzött zászlók környéke. A földműves otthagya ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláját, a családapa boldog tűzhelyét és ment a zászlók alá. Tizenhárom, tizennégy éves gyermekek csoportja emelte a nehéz fegyvert, mely alatt válluk még meggörnyedt, s hetvenéves galambősz férfiak állottak a gyermekekkel egy sorban.

Nem kellett felpénzzel csalogatni senkit, egy nemzetiszínű kokárda volt az egész ajándék, amit a belépő kapott.

Uri családok elkényeztetett fiai, mágánások, nemesek jöttek önként s együtt sanyarogtak a parasztfiúkkal esőben, zivatarban, sárban, szemétágyban, rongyban és dicsőségben!

Egy ügyvéd ott hagyta irodáját, kardot kötött s a legelső csatában maga vitte a zászlót legelől Schwecháfnál a kartácszáporral szemközt. A végén ezredes lett.

Schasek tanulta a háborút!

Egy fiatal földesúr lakodalmát tartotta ma, másnap csatába kellett mennie, a római sáncokat ostromolták, ott első volt, ki zászlója élén fölhatolt, lelőtték.

A cisztercita barátok kolostorából három növendék kivételével minden kispap elment honvédnek. A kolostorfőnök maga látta el őket úti élelemmel, mikor szekérre ültek. Amint az ebédlőbe visszatérve, a honnmaradt szerzeteseket meglátta, sirva mondá nekik: „Ti gyávák, minek maradtok itthon?”

Elmentek az ügyvédek, nem akart senki pörlekedni. Elmentek a bírák, hisz nem volt senkinek panasza. A mérnökökből lettek tűzérek, utászok. Az orvosokból tábori sebészek. Ágyban meghalni nem volt divatos.

Híres korhelyekből híres hősök lettek. Csöndes jellemekből oroszlanok.

Még a rablók is megtértek. Egy hírhedt rablóvezér (Közsa Sándor) kegyelmet kért magának s társainak és százhatvan lovast állított ki a csatamezőre, kiknek nagyrésze a hazát védve nyerte el a halált, mit a haza romlásáért előbb megérdemelt.

Egy főúr egész huszárezredet szerelt fel; egy másik huszárezredet két hét alatt állított ki a jászkun kapitány.

Nem volt fegyver. Vettek el az ellenségtől. Előbb kaszával, pusztá kézzel kellett kicsikarni a harc eszközeit, hogy aztán küzdhessenek vele. Egy közönséges székely földművelő kitalálta, hogyan kell ágyút önteni és ellátta népét csatalövegekkel.

Vashámorok átalakultak golyóöntő műhelyekké.

Elfogyott s nem volt kapható a puskához való gyutacs. Voltak gyógyszereszek a csapatoknál, kik papírosból készítettek gyutacsokat s azok is jók voltak a harcban. Az egyházak odaadták a harangokat ágyúércnek.

Egyetlen vezér száztíz ágyút vett el apródonként az ellenségtől.

A szabadkai föld népe meztelen kézzel foglalta el az ellenségtől mérföldre hordó öreg ágyúját.

A ma alakult zászlóalj már holnap gyakorlatot tartott s egy hét múlva ment a tűz-keresztelőbe.

Mindenki testvér volt a hármasszín alatt, nem gúnyoltak senkit totnak, németnek, azok mind egy zászló alatt egy haza fiaiként harcoltak.

Á tiszt jó pajtás volt. Együtt evett, együtt ázott, egy szálmán hált közlegényeivel és tanították egymást a hazaszeretetre.

Nem volt szökevény. Hová szökött volna? Minden ajtóból elkergették volna a gyávát!

Ha megverték a sereget, nem futott szerteszét. Igyekezett ismét összegyűlni s folytatni a harcot. S nemcsak az harcolt, kinek fegyver volt kezében, harcolt minden élő lélek. Asszonyok bátorították fiaikat. Úriasszonyok mentek sáncot hordani az erősítésekhez; részt vettek veszélyes küldetésekből, miket

csak asszonyok képesek el nem rontani. Asszonyok voltak a legjobb tudósítók. Csata után ők ápolták a sebesülteket. Kórház volt minden úrilak a csatatér közelében. A papok a hős erényeket prédikálták a szószékről. S a költő, ki meteorként futotta végig az egész eget fölöttünk, nem zengett egyébről, mint a szent harcról, ez hangzott onnan alá a magasból, ez volt utolsó szava, midőn az ismeretlen látóhatáron lebukott előttünk. Talán nem is a földre esett le? Talán egy új földforgás alkalmával ismét látjuk őt szikrázva, mennydörögve fejünk felett.

„Ott essem el én a harc mezején!”

Igy támadt a nemzeti hadsereg!

(Jókai Mór.)

A MAGYAROK ISTENE

Félre kislelkűek, akik mostan is még
Kételkedni tudtok a jövő felett,
Kik nem hiszitek, hogy egy erős istenség
Őrzi gondosan a magyar nemzetet.

Él a magyarok Istene, hazánkat
Átölelve tartja atyai keze;
Midőn minket annyi ellenséges század
Ostromolt vak dühvel: Ő védelmeze.

Az idők, a népek éktelen viharja
Elfújt volna minket, mint egy porszemet,
De ő szent palástja szárnyát ránk takarta
S tombolt a vihar, de csak fejünk felett.

Nézzetek belé a történet könyvébe,
Mindenütt meglátni vezérnyomdokát,
Mint a folyóvízen által a nap képe,
Áthúzódik rajta aranyhíd gyanánt.

Igy keresztül éltünk hosszú ezer évet;
Ezer évig tartott volna meg,
Hogy most, amidőn már elértük a révet,
Az utolsó habok eltemessenek?

A magyar nemzetnek volt nagy és sok vétke,
S büntetését már elszenvedte ő,
De erénye is volt, és jutalmat érte
Még nem nyert... jutalma lesz majd a jövő.

Élni fogsz, hazám, mert élned kell... dicsőség
És boldogság leszen a te élted...
Véget ér a hétköznapi vesződség,
Várd örömmel a szép derült ünnepet!

(Petőfi Sándor.)

Az a nagy március 15.

(Beszéd)

A magyar nemzet szabadsága 1848 március 15-től kezdődik. E reggel a fővárosi ifjúság egybegyülekezett. Ekkor Jókai Mór felhívást olvasott fel barátaihoz, szabadságot, egyenlőséget és testvériséget kívánt a nemzet nevében.

Felhívását mennydörgő helyesléssel fogadta a nép s kinyilatkoztatta, hogy azt a saját nyilatkozataképen fogadja el.

Ekkor Petőfi Sándor lépett föl az emelvényre. Sápadt arca földöntúli fényben ragyogott, két szeme, mint a látnoké, a jövőbe látott. Mennydörgő hangon így szólt a nagyszámú hallgatósághoz. (Az előadó elhallgat s egy jó szavaló adja elő.)

(Nemzeti dal. Szavalat.)

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő: most vagy sóha!
Rabok legyünk vagy szabadok!
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink;
Kik szabadon éltek, haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz;
Múltó régi nagy híréhez;
Mit rákentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Selonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer.
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A vers utolsó sorait dörögve esküdte utána a nép s ismét menetté alakulva innen egyenesen az egyetemi ifjúsághoz vonultak. Azok lelkesen csatlakoztak a tömeghez. Ekkor elhatározták, hogy a nép a felhívás első pontját, a sajtószabadságot saját hatalmánál fogva életbelépteti. Ezt meg is tette és a nemzet kívánságait tartalmazó tizenkét pontot Petőfi Nemzeti

dalával hivatalos könyvvizsgálat, cenzura nélkül kinyomatták. A friss nyomtatványok néhány pillanat múlva ezrével kerültek ki a gyorsajtó alól, azokat szakadatlanul osztogatták s bár az eső szakadt, a nép nem tágitott addig, amíg mindenki el nem látta magát a felszabadult sajtó első termékeivel. Eközben többen szoltak a néphez.

Délután a Múzeum-téren gyűlt össze ismét a nép s elhatározta, hogy a városházára megy, ott a városi tanácsot az egyesülésre és kívánatainak elfogadására szólítja fel. Mikor a nemzet kívánságait a város tanácsa is elfogadta s azt a magáénak ismerte el, az alpolgármester az ablakon át felmutatta az alant várakozó népnek. Az óriási örömmel fogadott határozat után átvonult a lelkes nép a várba, ahonnan politikai foglyokat szabadított ki fogságukból.

A lelkesedés nem akart szűnni, a nép nem tudott hazamenni. Este a Nemzeti Színházban, a nép öröme, teljes kivilágításban az eddig betiltott Bánk bánt adták elő. A színházat megtöltő közönség keblén már mindenkinek ott volt a nemzetiszíni kokárda.

S a nemzet riadóját, Petőfi Nemzeti dalát, különösen annak esküjét most is együtt mondta, esküdte a nép a költővel:

A magyarok Istenére esküszünk,

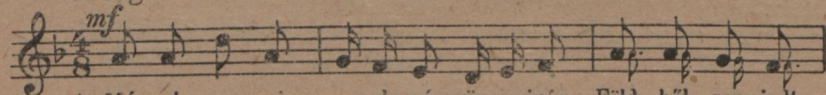
Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!

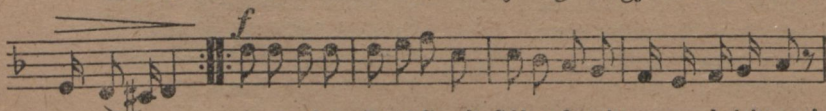
A századokon át rabságban, elnyomásban szenvedő nép álmai, vágyai váltak valósággá ezen a napon, amely azóta is a szabadság születése napjaként él a magyar nemzet szívében.

(Ének: Magyar március.)

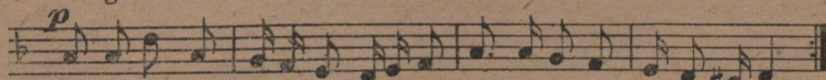
Allegretto.

1 Már-ci - u - si mesoly-gó gyöngyvirág, Föld - ből sar-jadt
Már-ci - u - si tett-re-kész if - jú-ság. Úgy szü - le - tett

gyöngyá - lom. A ve-zére Pe-ter volt, Cédrusfa volt, meg nem hajolt, nem!
ma - ga - tél.

Meg-cso-dí - ták a hi-tét, vir-tu-sát. Min-de-nütt a vi-lá - gon.

Új március, kell-e még ifjúság
Az új magyar határon!
A földből még fakadt itt gyöngyvirág,
Törhetetlen hit, álom.

Szétugrasztiuk ezt a hadat,
Mely, ég tudja, honnan szakadt ránk.
Lesz még itten új tavasz, gyöngyvirág,
Fakad itt még hit, álom!

(Szavalt: Sajó Sándor: A trombitás.)

A TROMBITÁS.

Gál István volt a század trombitása,
Jó, sűrűvérű, nyugtalan legény;
Az ezrede ott feküdt beásva
Bús Lengyelország füstös mezején.

Itt lövik egymást, tudj' Isten mióta,
Lelketlen muszkák, lelkes magyarok,
Ahogy az Isten végzetül kirótta:
Van itt is, ott is sebesült, halott.

Süvölt a gránát... István nézi: ejnye!
Mellette csap le... Nem tréfál, no lám!
Szomszédja hördül, esupa vér a melle,
S István fölajdult: Kedves, jó komám!

Haragvó bánat rácsap szívre, agyra,
Füstfelhő, vérszag kavarogva száll;
A lázas lelket száz ördög ragadja,
Suttogja száz hang: élet vagy halál!

Gál István ott ég izzó kábulatban,
Rároskad, érzi, az egész világ!
Helyérül, hajrá! egyszer csak kipattan
És fújja, fújja, fújja a trombitát.

S mint rejtett ágrul egy madár ha rebben,
Riadva száll a többi is nyomán:
Láng gyúl a lánggul egész regimentben,
Hang gyúl a hangrul minden harsonán.

Minden kürt harsog s mind rohamra zendül,
Parancsszó, tiltás mind hiába már:
Az egész ezred, im, rohamra lendül
S vijjogva röppen, mint a vészmadár.

S Gál István fújja lelke mámorában
Se hall, se lát, csak harcos kedve forr;
S az ezred zúdul: szuronyán halál van,
S a muszka megfut, — egysincs már sehol!

A magyar ezred így ment támadásba,
Szerezve hősen hírnevet, babért,
S Gál István volt a század trombitása,
Rohamra ő fújt, Isten tudja mért...

„Verjétek vasra! — szól a generális,
Börtönbe rögtön a parancsszegőt!
S hogy zordon kedvét villogtassa már is,
Sötétlőn áll meg Gál István előtt.

Ott áll. — De bármily szigorúan beszélne,
A két pilláján könnycsepp... vagy mi van,
— Rátűz egy érmet Gál István keblére,
S ennyit mond csak: köszönöm... fiam!

A sztrecsnói piros virágok.

(Előadja egy tanuló.)

1849-ik év nyarán a sztrecsnói tetőt őrizte Szeredai János kapitány hetvenkét honvéddel és egy pár száz rosszul fegyverzett nemzetőrrel. Két lovas volt velük, ezeket Szeredai leküldte a lengyel völgyekbe, hogy hamar hírt hozzanak, ha onnan valami baj közeledik. Már akkor az egész ország az orosz betörést várta.

Egy reggel sebes vágatva érkezik a két lovas és jelentik Szeredainak, hogy töméntelen orosz elöntötte a völgyeket és lassan emelkedik fölfelé. A reggeli ködön át távoli trombitajelek és erős zúgás hatoltak fel a tetőre.

Már jönnek?

Szeredai összegyűjtötte a nemzetőröket és így szólt:

— Barátaim, ezennel megparancsolom, hogy menjetek haza, görbítések helyre a kaszátokat, tegyétek el fejszéteket, rejtésétek el puskátokat. Nektek feleségeitek, gyermekeitek vannak, nem tarthatlak itt benneteket. Fordulj, indulj!

A nemzetőrök elvonultak. A százados csak egy öreg parasztot tartott ott. Aztán riadót fujatott a kürtösökkel s a honvédek arc-sora előtt így szólt:

— Fiaim! Hetvenhárman állunk e helyen és onnan alulról, a ködből, százezer orosz közeledik ránk. De nekünk szembe kell szállnunk e haddal, nehogy a büszke cárnak azt jelentse a vezére, hogy kardcsapás nélkül nyomult át Magyarország határán. Nekünk meg kell őket állítanunk, meg kell nekik mutatnunk, hogy csak úgy tudtak behatolni a haza földjére, hogy mindnyájunkat felkoncoltak. Hadd lássák, hogy olyan nemzettel lesz dolguk e hegyeken túl, mely meg tud halni a szabadságért.

A fiatal gyerekekből álló kopott csapat égő tekintete a kapitányra tapadt.

— Fiaim! A mi hazánknak vége. Olyan erővel jönnek ránk, hogy el kell buknunk.

Az örökké vidám Farkas Balázs, a barna arcú sárospataki diák, türelmetlenül megdöngötte puskájával a földet és beletáplált:

— Kapitány uram, ne cifrázd! Fiúk! Élünk-e tovább haza nélkül, vagy meghaljunk a hazáért?

— Haljunk meg a hazáért! — kiáltott a kis csapat.

— Fiaim! — folytatta a kapitány megindultan, — ti bár vén katonák, de fiatal legények vagytok. Az egész élet előttetek van még... aki el akar menni, ezennel elbocsátom... a legtöbbnek közületek öreg édesanyja, édesapja van otthon, soknak menyasszonya, testvérei. Aki akar, elmehet. Senkit sem ér a gyávaság vádja, hisz száz csatában megmutattátok, hogy hősök vagytok.

Senki se mozdult.

— Fiaim! — szólt Szeredai, akkor búcsúzzatok el szeretteitektől. Ezt az öreg embert itt tartottam, hogy a leveleiteket elvigye.

És a 17–18 éves diákgyererek leültek és borjújokra fektetett papirosra megírták utolsó levelüket. Az a barnaarcú fiú a sárospataki kollégiumhoz címezve megírta sebtiben, hogy most készül meghalni a hazáért Szeredai János hetvenkét társával. Azután beleírta valamennyinek a nevét, rátette a dátumot és beragasztotta a levelet. De még ráért öt-hat más levelet is írni nehézkezü paraszthonvédek helyett és olyan szépen megírta, hogy ne sirasson édes szülém, mert én a hazáért estem el, de ne feledje el, hogy engedelmes, jó fiú voltam és imádkozzék értem.

Szeredai pedig kiállt az oromra és messzelátójával a völgyeket kémlelte... Most szakadtak ott szét az utolsó ködfelhők... az aranyos nap betűzött egyszerre a mélységbe és — ott állt alant csillogó fegyverben ezernyi katoná.

A honvédek riadója megállította őket, támadásra készültek.

— Készen vagytok?

— Készen.

— Márton!

Az öreg, aki folyton a szemét törülgette, odajött. A fiúk nagy bőrtarisznyájába rakták leveleiket.

— No most, Márton sebes léptekkel, egy-kettő, hogy kendet is itt ne szorítsák.

— Nem maradhatnék én is itt, kapitány uram? — kérde gyöngye hangon.

— Nem — felelt kurtán Szeredai, ezzel hátra vonszolta, egy összekötözött hajcsomót, az óráját, a gyűrűit, s egy levelet adott át neki... azt a feleségemnek adja át. Előre, gyorsan!

Az öreg lehajtott fejjel botorkált le a dombról s eltűnt az erdőben.

— Vigyázz! Mozognak! — kiáltott az őr az ormon.

Mindenki hű pajtásához nyult s a kis csapat lekúszott a mély útba, melynek a lengyel határ felé eső torka kövekkel, nagy szálfakkal el volt torlaszolva.

Egyszerre csak megszólaltak az alsóbb dombokon az orosz

bombavető mozsarak, s a lövegek ott robbantak szét a sztrechnói tetőn.

— Vigyázz! — kiáltott a sárospataki diák, aki az út peremére fölkapaszkodott, — gyalogság jön az úton!

A torlaszon ki-ki elfoglalta a helyét.

A honvédesapat két sortüzet adott. Egyszerre a torlasz megrendült, majdnem felrobbant, egyúttal a csapat feje fölött két bomba pattant szét. Sűrű füst borította a szoros utat. Szeredai egy kicsit felkapaszkodott s az oroszok felé nézett. Látta, hogy szembe nem támadnak, hanem megkerülik a torlaszt.

— Aki él, kapaszkodjék a tetőre, utánam!

Vallami harmincan kapaszkodtak utána, a többi már meg volt halva. A tetőn feltűzték a szuronyukat s egymásnak vetett háttal várták az oroszokat.

Ezer, meg ezer orosz vette körül a harminc hős magyart. Mikor az oroszok észrevették, hogy egy maroknyi emberrel van dolguk, egy tábornok megállította a csapatokat s egy tisztet küldött oda.

— Adjátok meg magatokat!

Szeredai megcsókolta a zászlót.

— Cél, tűz! — kiáltott.

A harminc magyar lőtt, s visszalőtt rá ezer muszka. Mikor a füst eloszlott, nem állt a tetőn senki. Mind meghaltak. Csak a sárospataki diák került haldokolva az eperjesi kórházba, ott elmondta, hogyan halt meg Szeredai János és hetvenkét társa -- azután ő is meghalt.

... Azóta csak piros virág terem a sztrechnói tetőn.

(Rákosi Viktor.)

(Honfi, dal. Ének.)

Andante.

Ti-ed vagyok ti-ed hazám, e szív e lé - lek.

Kit sze-ret-nék ha té - ge-det nem sze-ret-né - lek.

Szent egy-ház keb-lem bel-se-je Ol-tár a ké - ped

Te állj s ha kell a tem-pló-mot le-döntöm ér - ted.

A földvári hős fiú.

(Előadja egy tanuló.)

Benkő János tiszaföldvári fiú volt. Beállt honvédeknek. Levitték a délvidékre, mint a többi a rácok ellen harcolni. Valamelyik ütközetben a harmadik zászlóalj közé keveredett. Anyyira kitüntette magát, hogy Damjanich is észrevette.

— Hogy kerültél ide, fiam? — kérdezte tőle.

— A nagy harcban valahogy elszakadtam a zászlóaljamtól és nem tudok rátalálni.

— Derék fiú vagy! Megérdemelnéd, hogy a harmadik zászlóaljhoz tartozzál!

Már akkor a harmadik zászlóaljnak nagy híre volt. Voltak közlegények, akiket más zászlóaljakhoz altisztnak neveztek ki, de nem fogadták el.

Bizony, nagy, dicsőség volt a harmadiknál közlegénynek lenni. Damjanich bevette Benkőt s a legény kimondhatatlanul boldog volt.

1849 telén aztán átlőtték a mellét. Amikor már szállítható volt, Damjanich kerített neki kocsit és hazaküldte Tiszaföldvára, ahol apja, anyja és öccse lakott.

Szegény János meglehetősen nyomorult állapotban került haza. A halál már ott volt a mellében. Egész nap a kemence mellett gubbasztott és tyúklevesen élt.

Odakint esikorgó, hideg, fehér tél volt.

A község lakói odajártak a sebesült katonához s az mondogatta el nekik a háború menetét, meg a harmadik zászlóalj dicsőséges csatáit.

Egy napon aztán temetői csend borult a községre. Bevonultak a németek. A templom tornyára kitűzték a fekete-sárga zászlót, az osztrákokét.

János ágynak esett és lázas lett. Az édesanyja kisírt szemmel hordta ki a fiától a tyúklevest. Nem kellett már annak semmi.

Nagyon rosszul lett.

Egy éjjel a sötétben édesapját szólította. Az öreg gyertyát gyújtott s odament.

— Kedves apám, érzem, a sírom szélén állok... Hallgassa meg utolsó kérésemet...

Az öreg Benkő odafordította arcát és nem szólt. A fiú suttogva folytatta:

— Ne temessenek el Tiszaföldváron, ha meghalok... Ez a föld most az ellenség kezében van... nem magyar. Keserű volna benne feküdni... Én szabad magyar földben akarok nyugodni, édesapám... Temessenek el a cibakházi temetőben...

Az öreg Benkő arcán nagy könnycsepp gördült most alá.

— Megteszi, édesapám?

— Megteszem.

Az öreg Benkő azután vállára vette subáját és elbúsult szívvel vágott neki az éjszakának. Maga sem tudta merre megy, mi a szándéka. De vitte valami, vitte előre.

— Állj! Ki vagy? — hangzott feléje a sötétségben.

— Magyar ember vagyok.

A szőlők között volt és honvédsre bukkant.

— Hová igyekszik, bácsi? — kérdezték a honvédek.

— Cibakházára. Ott talán már magyar csapatok vannak?

— Azok bizony, tegnap óta.

— Ki a parancsnok?

— Damjanich.

— Akkor jó helyen járok.

— Csak nem Damjanichsal van dolga?

— De éppen vele.

— No, akkor hozzámehet az őrzéssel. Csakhogy Damjanich nagy úr ám! Nem lehet hozzá így éjnek idején berontani!

— Az öreg Benkő rántott egyet a bundáján.

— Nagy úr lehet másnak, de nekem nem az. Az én fiam is az ő katonája volt...

— Ugyan?

— Igenis, vitéz urak. Most pedig a halállal vívódik szegény odaát. Földváron...

A honvédek elhallgattak. Gyerek-ember volt valamennyi s talán mindegyik a maga aggódó öreg szüleire gondolt ebben a percben...

Az őrzéssel aztán a csikorgó havon megindult Cibakháza felé. Amint a falu közepe felé ballagtak, egy ház ablakai hirtelen megvilágosodtak.

— Fölkelt az őrnagy úr — szólt egy honvéd. — Menjen oda az udvarra és várja meg, míg kijön.

Benkő János úgy tett. Félreállt egy sarokba. Onnan nézte, hogy gyülekeznek a tisztek az udvar közepén egy nagy tűzrakás körül. Észre sem vette, mikor Damjanich, akit fia leírásából jól ismert, kilépett s a tűzhöz állt. Beszélgetett a tisztekkel.

Egyszerre egy tiszt harsányan kiáltott:

— Hol van az a földvári ember?

Az öreg Benkő bácsi előállt. Damjanich megnézte.

— Maga keres engem?

— Én, kérem.

— Maga egy volt katonám édesapja?

— Igenis, könyörgöm, a Benkő Jánosé.

— Emlékszem rá. Emlékszem, derék fiú volt. Él még?

— Haldoklik, őrnagy úr... Ebben a dologban jöttem éppen...

— Mondja, mit óhajt?

— Kérem, katona urak, a fiam nagy kínban van, mert a németet tudja Földváron. Azt mondta: nem tud nyugodtan meghalni, nem tud nyugodtan pihenni a földvári temetőben, mert a község most német kézben van. Nem szabad föld azt!...

Nem magyar föld, amíg az ellenség zászlaja van a templomtoronyon...

Benkő bácsi most elhallgatott. Azután így folytatta:

— Pedig én otthon akartam eltemetni... Oda, a nagyapja s kis testvérei mellé. Ott tavasszal olyan szépen virágozik az akác... A magam, meg az anyjukom csontjait is odaszántam... Hadd legyünk együtt mind a halálban is, ahogy az életben voltunk...

— Jól van, öreg! — felelt Damjanich. — Most menjen szépen haza s mondja meg a fiának, mire fölkel a nap, Földvár újra magyar lesz, magyar föld lesz. Értette?

— Megértettem, őrnagy úr.

Benkő János nagy ágyúdörgés közt halt meg, boldogan, nyugodtan. Még egyszer hallotta a magyar trombita szavát. Még egyszer hallotta a harmadik zászlóalj dalát s a menekülő vasasnémetek robogását. A fölkelő nap a magyar zászlót látta lobogni a földvári toronyban. Bizonyára látta azt a meghalt honvéd is onnan, a másvilágról...

Damjanich aztán ágyúra tetette a hős honvéd koporsóját s úgy vitette ki a temetőbe. Amikor a hős fiút leeresztették a sírba, a harmadik zászlóalj 4. százada sortűzzel tisztelgett utoljára meghalt bajtársa előtt.

Azóta sokszor kivirágzott sírja fölött az akác és sokszor megterítette a hős honvéd sírját fehér virággal...

(Rákosi Viktor.)

MARCIUS.

Szeressétek márciust!
Emlékezzünk róla!
Ez a hónap: a szabadság
Szép rózsabimbója!
Vérből fakadt virág
A magyar múlt fáján...
Tépjünk róla, hadd viruljon
Itt, a szívünk táján!
Ezernyolcszáznegyvennyolcban,
Tavaszi szellőbe,
Háromszíntű zászló repült
Minden háztetőre!
Fegyvert fogott gyermek, öreg,
A gazdag, a szolga,
Oda-haza egyetlenegy
Dehogy maradt volna!

Isaszegnél, Branyiszkónál
Föl az égig értek,
Olyan csodás, dicső hősök
Voltak a honvédek!
De köztük is legnagyobbak,
Délceg-daliások:
A legendás diáksapat. —
A pirossapkások!
Éttől a hős honvédségtől
Tanuljatok hinni,
Nagy eszméket száz veszély közt
Diadalra vinni!
Küzdeni egy maroknyi nép
Drága igazáért,
S mosolyogva halni, ha kell,
A — magyar hazáért!

(Székely Nuszbeke Sándor.)

(Szózat. Ének.)

TANÍTÁSOK — VÁZLATOK.

1943. február 4. hete.

Költeménytárgyalás. III. osztály.

A tanítás anyaga: Jó honfiak, honleányok legyetek! (Pósa Lajos költeménye.)

I. Előkészítés. Milyen ünnep következik, gyermekek? Mit ünnepelünk március tizenötödikén? Ki emlékezik a tavalyi szép ünnepünkre? Mit hallottatok akkor erről a napról? Gyerekek, ezelőtt régen, majdnem száz esztendeje ezen a napon lett szabad a magyar! Hát olyan nagy dolog a szabadság, hogy azt ünnepelni kell? Nagy bizony! Gondoljátok csak el, ha egy reggel arra ébrednétek, hogy szuronyos, idegen katonák állanának a házatok előtt, azután nem volna szabad kimenni az utcára, a magyar üzletek felírását mind leszednék, nem volna szabad többé magyarul köszönni, magyarul beszélni sem az iskolában, sem az utcán, csak otthon, titokban, amikor idegenek nem hallják. Nem volna szabad énekelni kedves magyar énekeinket! Nem volna szabad magyarul imádkozni a templomban! Akkor tudnánk meg igazán, mi az a szabadság s miért örültek annyira azon a száz év előtti március tizenötödikén őseink a szabadságnak!

Athajlás. Pedig, nem is olyan régen voltak még magyarok, akiknek nem volt szabad az életük. Akiknek nem volt szabad magyarul beszélniök, akiknek tilos volt az iskolában a magyar szó, a magyar dal, magyar ima. Ezek de sokat tudnának beszélni nekünk arról, mi a szabadság! Azért annak, aki szabad lehet, akinek szabadsága van e hazában, arra ez a boldog érzés kötelességet is ró. Milyen kötelességet? Röviden úgy mondjuk: szeretnie kell hazáját, jó honfinak kell lennie?

Célkitűzés. Ki nem ismeri közületek Pósa Lajost? Az ő egyik szép költeményét olvasom el nektek. Hallgassátok! Pósa bácsi megmondja nekünk, miért kell jó honfiaknak, jó honleányoknak lennünk!

II. Tárgyalás. a) A költő bemutatása. Pósa bácsit már nem mutatom be nektek, ismeritek sok szép versét, költeményét! Ki emlékszik valamelyikre?

b) A költemény bemutatása.

JÓ HONFIAK, HONLEÁNYOK LEGYETEK!

Magyarország, a mi kedves szép hazánk,
Itt ringatta a bölcsőnket jó anyánk.
Azt susogják erdők, mezők, ligetek:
Jó honfiak, honleányok legyetek!

Itt ragyog ránk Isten napja, fényesen,
Életadó sugarával kék egen.

Hej, de sokszor takarták el fellegek!
Jó honfiak, honleányok legyetek!

Hulló vértől sokszor ázott a róna,
Attól piros, attól piros a rózsza.
Kebletekre piros rózsát tűzettek!
Jó honfiak, honleányok legyetek!

Zúgva zúg a Tisza, Duna hulláma,
Zizegi a puszták arany kalásza,
Sóhajtozzák a lehulló levelek:
Jó honfiak, honleányok legyetek!

Szebb lehet tán más országok határa!
Ne hajtsatok csalogató szavára!
Nem értik ott édes anyanyelvetek...
Jó honfiak, honleányok legyetek!

Itt kísérjen sírotokig harangszó,
Itt lebegjen sírotokon pillangó!
Boldogabb lesz porladozó szívetek —
Jó honfiak, honleányok legyetek!

c) A költemény gondolatesoportonkénti tárgyalása. Szómagyarázat.

Itt ringatta a bölesőnket jó anyánk!
Itt ragyog ránk életadó sugarával Isten napja.
Hányszor ázott hulló vértől a róna!
Tisza, Duna s a puszták arany kalásza is azt zúgja:
Ne hallgassatok az idegenbe csábító szép szavakra,
Megpihenni sem tudtok máshol boldogan, csak itthon!
(Hazádnak rendületlenül légy híve ó magyar!)

d) Elmélyítés. Az olvasmány újból való végigolvastatása.
Miért vannak most olyan messze, idegenben magyar honvédek?
Miért hagyták el szülőföldjüket, hazájukat? Ki fenyegette hazájuk, hozzátartozóik szabadságát? Mit mondhatunk, miért mentek el olyan messzire az ellenség elé? (Jó honfiak, hazájukat szerető magyarok!) Kövessük példájukat mi is: Hogyan lehetünk mi is jó honfiak, honleányok? (Megbeszélés.)

III. Összefoglalás. A költemény tartalmának elmondatása.
Újból végigolvastatása. (Szép olvasás.)

1943. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás. IV. osztály.

A tanítás anyaga: Petőfi: Csata dal.

I. Előkészítés. a) Áthajlás. Hol van most édesapád, Géza? Mit gondolsz, mit csinál édesapád a háborúban? Volt-e már itthon szabadságon? Mit mesélt? Tudom, hallgattátok nagy figye-

lemmel minden szavát. Neked mi keltette föl legjobban a figyelmet? (Megbeszélés.) Hát bizony, gyermekek, a háború mindig nagy dolog volt! Mert mi, magyarok amióta itt, ezen a földön élünk, ezer évnél is régebben, soha sem szüntünk meg háborúzni. Mindig védekeznünk kellett a reánk törő ellenség ellen, védeni kellett hazánkat, magunkat, házunkat, szeretteinket, és védtük a keresztény Nyugatot is, amelynek tagja lettünk. Nem voltunk soha hűtlenek hitünkhöz, nem adtuk fel soha a magunkra vállalt feladatot, hogy megvédelmezzük Európát a keleti ellenségtől. Most is harcban állunk egy keleti néppel. Most keletről védekezünk, máskor délről, nem egyszer nyugatra kellett hadakoznunk szabadságunkért.

Egy szép tavaszi ünnep közeleg felénk. Mi jut eszetekbe márciusról? Ki volt az a nagy költőnk, aki annyi szép versben énekelte meg azt a nagy és dicsőséges márciust? Sok-sok szép költeményt írt róla, hiszen maga is részt vett benne. De ma talán egyik költeménye sem tetszik annyira, mint az, amelyet mindjárt bemutatok nektek is.

b) Célkitűzés.

Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

CSATADAL.

Trombita harsog, dob pereg.
Kész a csatára a sereg.
Előre!
Süvít a golyó, cseng a kard.
Ez lelkesíti a magyart.
Előre!

Föl a zászlóval magasra,
Egész világ hadd láthassa.
Előre!
Hadd lássák és hadú olvassák.
Rajta szent szó van: szabadság.
Előre!

Aki magyar, aki vitéz,
Az ellenséggel szembe néz.
Előre!
Mindjárt vitéz, mihelyt magyar,
Ő s az Isten egyet akar.
Előre!

Véres a föld lábam alatt,
Lelőtték a pajtásomat.
Előre!
Én se leszek rosszabb nála,
Berohanok a halálba.
Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyáján itt veszünk is:
Előre!
Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi vesszünk el, ne a haza.
Előre!

b) Gondolatszoportonkénti olvasás. Szómagyarázat.
Csatazaj lelkesíti a magyart.
Zászlóinkon szent szót olvashat a világ: szabadság!
A magyar katona mindig vitéz volt.
Vetélkedés: ki a nagyobb hős?!

Inkább mi vesszünk el, mint a haza!

c) Elmélyítés. Ma is így van a háborúban, gyermekek? Ma talán még nagyobb, még ijesztőbb a harci zaj. De a magyart az sem riasztja meg, ha harcolni kell. Ma nem szól már a trombita, meg a dob, a kard se cseng a csatákban, helyettük ágyúk bömbölnek, géppuskák kerepelnek, bombák robbannak, harcikosok és repülőgépek zúgnak-bömbölnek katonáink felé, — de ma is büszkén mondhatjuk, hogy zászlónkat az egész világ megnézheti: ott lobog mindig, ahol legnagyobb a veszedelem! Katonáink hősiességét mindenkinek el kell ismerni: barátoknak is, ellenségnek is.

III. Összefoglalás.

1943. március 1. hete.

Számolás és mérés. IV. osztály

A tanítás anyaga: A derékszögű háromszög.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A szögekről tanultak összefoglalása. Összefoglaló kérdések.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) A derékszögű vonalzó. Derékszögű háromszög. Téglalap kettévágása. Két egyenlő terület. Egy ilyen résznek hány oldala van? Hány szöge? Milyenek ezek a szögek?

A síknak minden oldalról határolt részét idomnak nevezzük. A három távolság által határolt idomot háromszögnek nevezzük. Jele: ABC.

Ha a háromszög egyik szöge derékszög = derékszögű háromszög a neve. Befogók, — átfogó. Az átfogó nagyobb bármelyik befogónál. A derékszögű háromszögben a két hegyes szög összege = 90 fok. Területét megkapjuk = a két befogó mértékszámát egymással megszorozzuk és a szorzatnak felét vesszük.

III. Befejezés. a) Begyakorlás. A derékszögű háromszögről tanultak összefoglalása.

b) Feladatok megoldása. Könyvből. Rajzra, számolásra.

1943. március 2. hete.

Számolás és mérés. V. osztály

A tanítás anyaga: Arányos osztás.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Házifeladat számonkérése.

b) Célkitűzés. Ezen az órán néhány példán gyakorolni fogjuk az arányos osztást!

II. Tárgyalás. a) Fejszámolás. (A példákat a kidolgozásban tüntetem fel!)

b) Írásbeli számolás: az arányszámokat szorzással vagy osztással egyszerűbb alakban írhatjuk fel: egyszerűsíthetjük őket!

III. Összefoglalás. A házi feladat kijelölése.

Kidolgozás.

I. Előkészítés. a) A házi feladat számonkérése. Hárman vásároltak fát: A: 1 q, B: 42 q, C: 30 q-t vett. Együttesen 426.60 P-t fizettek. Mennyit fizettek külön-külön?

$$\begin{array}{rcl} A: 18 \text{ q} & \left\{ \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. & 4 \text{ 74 P} \\ B: 42 \text{ q} & & \\ C: 30 \text{ q} & & \\ \hline 90 \text{ q} & & 426 \text{ 60 P} \end{array}$$

$$426 \text{ 60 P} : 90 = 4 \text{ 74 P}$$

66

b) Célkitűzés. Gyakoroljuk néhány példán az arányos osztást!

II. Tárgyalás. a) Fejszámolás.

1. 200 P hogyan osztható szét 4:5:1: arányában?

2. 80 kg. lisztet úgy kell 3 egyén közt szétosztani, hogy ahányszor az egyik 4 kg-ot kap, a másik kettő 5 kg-ot, ill. 7 kg-ot kapjon! Mennyit kap mindegyik?

3. Osszuk fel 600-at 40:80 arányában!

4. Hogyan osztandó el 40 P 30:70:100 arányában?

A 3. feladatban ha az egyik pl. 40 pengőt kap, akkor a másik 80 P-t, vagyis kétszer annyit! Hogyan aránylik a 40 P a 80 P-höz?, mint 1:2. Tehát a 40:80 arányszámot másképpen úgy is felírhatom, hogy 1:2. Hogyan kaptam meg az előbbi két arányszámból a két kisebbet? — Osztással. Mindkettőt ugyanazzal a számmal osztjuk: 10-zel és 4-gyel!!! Mivel így az arányszámokat egyszerűbb alakban írtuk fel, azért ezt az eljárást az arányszámok egyszerűsítésének nevezzük.

Egyszerűsítsük a 4. példában szereplő arányszámokat!!!
 $30:70:100 = 3:7:10$.

b) Írásbeli számolás.

1. Egy vállalat 2600 P nyereséggel végződött. Hogyan osztják ezt el, ha A: 4000 P-t, B: 5000 P-t, C: 6000 P-t és D: 3000 P-t fektetett be?

$$\begin{array}{rcl} A: 4000 \text{ P} & \left| \begin{array}{l} 4 \\ 5 \\ 6 \\ 3 \end{array} \right\} & \times 144 \text{ 44 P} \\ B: 5000 \text{ " } & & \\ C: 6000 \text{ " } & & \\ D: 3000 \text{ " } & & \\ \hline & & \end{array} \begin{array}{rcl} = 577 \text{ 78 P} & \sim & 578 \text{ P} \\ = 722 \text{ 22 " } & \sim & 722 \text{ " } \\ = 866 \text{ 66 " } & \sim & 867 \text{ " } \\ = 433 \text{ 32 " } & \sim & 433 \text{ " } \end{array}$$

$$2600 \text{ P} : 18 = 144 \text{ 44 P}$$

$$2599 \text{ 92 P}$$

$$2600 \text{ P}$$

2. Három munkás közösen vállalt el egy munkát 7 q búzáért. A munka 15 napig tartott, de közben az egyik munkás 3 napon, a másik 1 napon nem vehetett részt a munkában.

Mennyi jár mindegyiknek? Milyen arányban kell a 7 q-t szétosztani? (A munkában résztvett idő, azaz 15:12:14 arányában!)

A: 15 nap	$15 \times 17.07 \text{ kg} = 256.05 \text{ kg} \sim 256 \text{ kg}$
B: 12 "	$12 \times " = 204.84 " \sim 205 "$
C: 14 "	$14 \times " = 238.98 " \sim 239 "$
<hr/>	
	$700 \text{ kg} : 41 = 17.07 \text{ kg} \quad 700 \text{ kg}$
	290
	300
	13

3. Három gazda juhaik részére közösen bérelt ki egy lege-
lőt 950 P-ért. A juhásznak 350 P-t fizetnek. Mennyivel járul
hozzá mindegyik a költségekhez, ha juhaik száma: 140 db, 88
db és 60 db?

A: 140	$35 \times 18.06 \text{ P} = 632.10 \text{ P} \sim 632 \text{ P}$
B: 88	$22 \times " = 397.32 " \sim 397 "$
C: 60	$15 \times " = 270.90 " \sim 271 "$
<hr/>	
	$1300 \text{ P} : 72 = 18.06 \text{ P} \quad 1300 \text{ P}$

4. Három egyén között úgy osztandó szét 1000 P. hogy
valahányszor az egyik 1 P-t kap, a másik $1\frac{1}{4}$ P-t, a harma-
dik 2 P-t kapjon?!

A: $1\frac{1}{2} \text{ P}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{6}{4}$	$6 \times 52.63 \text{ P} = 315.78 \text{ P} \sim 316 \text{ P}$
B: $1\frac{1}{4} \text{ P}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{5}{4}$	$5 \times " = 263.15 " \sim 263 "$
C: 3 P	$\frac{8}{4}$	$\frac{8}{4}$	$8 \times " = 421.04 " \sim 421 "$
<hr/>			
	$1000 \text{ P} : 19 = 52.63 \text{ P} \quad 1000 \text{ P}$		
	50		
	120		
	60		

III. Összefoglalás.

1943. március 3. hete.

Alkotmánytan. V. osztály.

A tanítás anyaga: A vallásügy igazgatása hazánkban.

Nevelési cél: Mindnyájunknak tanulnunk kell, de hitün-
ket sem szabad megtagadnunk.

Szemléltetés: A közoktatásügy szervezete hazánkban szem-
léltetése rajzban.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismétlés. Az embernek vannak vele-
született szükségletei, amelyeket ki kell elégítenie. Ilyen a val-
lás. Megvolt és megvan minden népnél minden időben. A Tíz-

föld lakóinál éppen úgy, mint Európa művelt népeinél. A vallási szükségletek kielégítését szolgálják a templomok, istentiszteletek. Maga a vallási élet is szervezve van. Szervei az egyházak.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. Hazánkban legtöbb híve a katolikus egyháznak van, amely a lakosság abszolút többségét alkotja (66,5%). Nagyszámmal vannak református, ágostai evangélikus, görögkeleti vallásúak. Kevesebb a számuk az unitáriusoknak, baptistáknak, a mohamedánoknak és izraelitáknak. E vallások *bevert* vallások, *elismert* vallás csak a baptista és a zsidó.

A római katolikus egyház élén az esztergomi érsek áll, aki egyuttal Magyarország hercegprímása. Az ország egyháztartományokra oszlik, amelyeknek fejei az érsekek. Az egyháztartományok vagy érsekségek egyházmegyékre vagy püspökségekre tagozódnak, amelyeknek kormányzói a püspökök. A szerzetesrendek közül a nagyobbak apátságot alkotnak, a szentbenedekrendiek főapátságot, melynek élén a pannonhalmi főapát áll. A római katolikus egyház kebelébe tartoznak a görög katolikusok is, akiknek feje a hajdudorogi püspök, akinek székhelye Nyíregyházán van. A püspököket az egyházmegyék kormányzásában a kanonokok testülete, vagyis a káptalan támogatja. A püspökségek esperesi kerületekre oszlanak, melyeken belül a hívek lelki szükségletét a plébániák látják el. A plébániákat a plébános vezeti, akinek a segédlelkészek, a káplánok segítenek.

Az ágostai evangélikusok és a reformátusok egyházkerületenként vannak szervezve. Minden egyházkerület élén egy-egy egyházi férfiú, a püspök és a világi főgondnok áll. Az unitáriusok is püspökségek szerint szervezkedtek, az izraeliták pedig hitközségek szerint. A görög keleti vallásúak egyházi szervezete a katolikuséhoz hasonlít. Érsekségek, püspökségek szerint tagozódik. Az izraeliták hitközségei többféle szervezetűek. Vannak orthodox, kongresszusi és statusquo hitközségek. Nincs olyan egységes szervezetük, mint a keresztény egyháznak.

Az egyházak működése nem merül ki egyedül a hívek lelki gondozásában. Nagy érdemeket szereztek a közoktatás terén. E tekintetben különösen a római katolikus egyház érdemei elévülhetetlenek. Az ő papjai voltak a magyar nemzet egyedüli nevelői hatszáz éven át. A közoktatásüggyel, a tudomány és művészetek ápolásával Magyarországon kizárólag ők foglalkoztak. Ők emelték az első iskolákat és kórházakat, ők szervezték az első főiskolákat, az ő alapításuk a budapesti tud. egyetem is. A közoktatás terén általában a bencések az úttörők, a nemzet legelső nevelői. (A pannonhalmi főapát tagja a felsőháznak.)

A reformáció elterjedésével a protestánsok is fellkarolták az iskolaügyet, és pedig az oktatás alsó és felső fokán egyaránt.

Innen ered, hogy hazánkban oly nagy a különböző keresztény jellegű iskolák száma, amelyeket általában felekezeti iskoláknak neveznek.

III. Összefoglalás.

1943. március 4. hete.

Történelem. V. osztály.

A tanítás anyaga: Ismétlés: a vegyes házból származó királyok összefoglalása. Mohács.

Nevelési cél: Nagy nemzeti hibánk a széthúzás. A nemzet sirját nagyon sokszor magunk ástuk meg. Amikor összetartó volt a magyar, mindig nagy és hatalmas volt.

V á z l a t.

Nagy Lajos leányai. Mária királyné és az ország déli részének urai. Zsigmond. Belső zavarok. Kis Károly. Egyházpolitika (királyi tetszvényjog.) Dalmácia, Bosznia elvesz. A főúri ligák. A városi polgárság, jobbágyság. (A városok rendi jogának megadása.) A Hunyadiak.

A közeledő török veszedelem. Nagy Lajos 1366. évi csatája a törökkel (Bulgária hódoltatása.) Murád szultán hódoltatja Szerbiát és Bulgáriát. Zsigmond Nikápoly-i csatája 1396. Albert, I. Ulászló (Várna), Hunyadi János győzelmei 70 esztendőre viszatartják a törököt a pártharcokban elgyengült országtól.

Hunyadi háborúi. A hosszú hadjárat (1443). Várna. Szegedi béke. Hunyadi János kormányzó. V. László.

Mátyás uralkodása. Az utolsó nagy nemzeti király. Hasonlat Mátyás és Károly Róbert uralomra jutása között. A fekete sereg. Mátyás visszaszerzi a szent koronát. III. Frigyes. Új arisztokrácia. Mátyás nagy horderejű külpolitikája: a török kiverése Európából, de a német császári haderővel együtt. Ennek útja a cseh királyságon át. Cseh-háborúk. Alsó-Ausztria és Stájerország hódoltatása. Mátyás reneszánsz udvara.

A bomlás okai. Hanyatlás. Korvin János. II. Ulászló. A felsőmagyarországi bányák bérbeadása. (Fuggerek.) A magyar oligarchák hihetetlen gazdagságra tesznek szert. (Bakócz Tamás.) Szathmáry György és Szalkay László érsekek. Báthory István nádor. A köznemesi párt: Werbőczy István. Küzdelem a politikai túlsúlyért és hatalomért. Összeütközés a főúri banderumok és köznemesek között. Legnagyobb az ellentét a trónöröklés kérdésében. Zápolyai János a köznemesek vezére. A jobbágyság nyomasztó helyzete. A Dózsa-féle parasztlázadás. Werbőczy Hármaskönyve.

II. Ulászló Habsburg-szövetsége. A leghevesebb társadalmi és politikai ellentétek. II. Lajos. I. Ferenc francia király szövetsége a törökkel a Habsburgok ellen. (Cognaci liga.)

II. Szulejmán a török birodalom újjászervezője.

Útban Mohács felé...

A nagy csapás... Nemzeti nagy létünk nagy temetője...

1943. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás. VI. osztály.

A tanítás anyaga: Arany János.

Nevelési cél: A magyar művész semmivel sem áll hátrább a világ bármely nagy nemzetének fiával szemben.

Szemléltetés: Hidavatás, Népdalokból. Összel, Letésem a lantot.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismétlés. Arany János életének főbb eseményei. Egyénisége a magyar faj sajátosságait tükrözteti vissza. Józan, értelmes, de érzékeny. Nyelvérzéke legnagyobb kortársait is felülmúlja. Nyelve törülmetszett kifejezésekkel és népies fordulatokkal van tele. Szerény, de önérzetes, érezte tehetségét, de nem fitogtatta.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Elbeszélő költészete. Elsősorban elbeszélő. Az elveszett alkotmány. Szatirikus eposz a megyei rendszer félszegeit állítja pellengére.

Országos hírnevét a *Toldi*-val szerzi meg (1847), *Toldi szerelme* (1879) és *Toldi estéje* (1854).

Toldi szerelme a lovag Toldi életét mutatja be. Toldi egy lovagi tornán Rozgonyi Piroska kezét egy álarcos párviadalban könnyelműen Tar Lőrinc számára nyeri meg. Utóbb — mivel Piroskát megszereti és felejtani nem tudja — Tar Lőrincet párviadalban megöli. Piroska megátkozva férje gyilkosát és kólostorba vonul. Toldit megfosztják lovagi becsületétől, egyházi átokkal sújtják. Szörnyen vezekel, s bár lovagi rangját visszanyeri, szíve boldogságát többé nem éri el.

Nagy Lajos udvara és pompája, az olasz- és csehországi hadjárat.

A magyar lovagvilág regényes rajza. A lélekrajz finomsága és a nyelv legnagyobb értéke.

Toldi estéje az öreg Toldit állítja elénk. A királlyal meghasonlott, megvénült Toldit nagyfalusi kertjében mutatja be, amikor sírját ásatja. Nagy Lajos hívja Budára, hogy vívjon meg a legyőzhetetlen olasszal. A vén Toldi legyőzi ellenfelét, azonban a királyi udvarban az apródok gúnyolódása miatt haragra lobban, hármat agyonűjt közülök. Fölbúdulásában őt is megöli nagy haragja. (Humoros eposz.)

Buda halála (1864). A hősi eposz a két testvérkirálynak, Budának és Etelének testvérviszályát adja elő. Buda, a győnge, tehetetlen király megosztotta hatalmát az uralomra termett öccsével, Etelével. Az osztzkodás után azonban megbánja tettét, féltékeny lesz Etelére, amit Detre, a ravasz gót fejedelem erősít. A két asszony, Gyöngyvér és Ildikó sem fér meg egymással. Az ellentét a két testvér között még jobban kiéleződik, amikor a Hadisten kardját Etele szerzi meg. Mivel a kardot — amelyet a világuralom megszerzésének jeléül tekintenek —

Buda Detre tanácsára ellopattja, Etele hadba száll bátyja ellen, megvív vele és megöli.

A népvándorlaskorabeli hunoknak képében a magyarság őseit mutatja be. A hunokat, mint testvérnépet teljesen a honfoglaló magyarság képére teremttette. Az eposz nyelve és előadása népies jellegű, de ódon színezetű: az egész eposz olyan, mintha egy népvándorlaskorabeli hegedűs adná elő.

(A hun trilógia: második része: Ildikó, a harmadik: Csaba királyfi nevet kapott volna. Csak vázlatok maradtak fenn.)

Bolond Istók töredékes. Nagyidai cigányok. (Komikus eposz.)

Elbeszélő költeménye: Keveháza, Szent László, Családi kör, A fülemüle.

b) *Balladái* a világirodalom remekei. (V. László, Walles bárók, Tetemre hívás, Ágnes asszony, Éjféli párbaj, Hídavatás stb.) Tárgyuk valóságos tragédia. Jellemző, hogy nem a bűnt, hanem a bűnhődést mutatja be. A bűnhődés mindig lelki, a furdaló lelkiismeret örülésbe kergeti a bűnösöket. Szerkeztük, a szenvedélyek rajza és nyelvük művészi.

c) *Lírai költeményeit* jobbra a szabadságharc után írta. Lírai sóhajokba tördelte szét fájó lelkét. Alaphangjuk a honfibanat. Ilyenek: Letésem a lantot, Ráchel siralma, Ősszel, Széchenyi emlékezete. Élete végén írta az Őszikéket, az öregkor változó hangulatait és visszaemlékezéseit kifejező borongó hangú lírai költeményeit. (Vágy, Enyhülés, Epilogus, A tölgyek alatt.)

Nevezetes tanítókölteménye: Vojtina ars poetikája.

Fordításai közül nevezetese Shakespeare-fordításai (Hamlet, János király, Szentivánéji álom.)

Arany mint epikus művésze a szerkezetnek, a jellemzésnek és a nyelvnek.

A nép nyelvét ő vitte be az epikába (mint Petőfi a lírába). Ércszobra Budapesten a Múzeum-kertben áll.

III. Összefoglalás. Petőfi és Arany összehasonlítása.

Petőfi:

1. A líra tette világhírűvé.
2. A jelen költője.
3. Költészetében életét adja.
4. Ösztönszerű, mindent lát.
5. Nyugtalan, harcra természet.
6. A lelkedésen át nézi a világot.
(Napba néző sas.)
7. 26 éves korában meghal halhatatlan hírnévvel.
8. A fiatalok költője.
9. Legszebb magyarja: János vitéz.

Arany:

- A legnagyobb magyar epikus.
A tárgyáért visszazsall a múltba.
Alakjai mögé húzódik.
Öntudatos, s a mélységeket keresi.
Csendes, visszavonult.
Alapos és pontos megfigyelő.
(Éhes sas.)
30 éves korában indul meg a halhatatlanság útján.
A megállapodott öregek kedvelik.
Toldiban látja a magyart megszemélyesítve.

1943. március 2. hete.

Gazdaságtan. VI. osztály.

A tanítás anyaga: A biztosítás.

Nevelési cél: Az ember védekezik minden olyan eseménnyel szemben, amely életét, egészségét, vagyonát, családjának megélhetését veszélyezteti.

Kapcsolás: Mezőgazdaságtannal a fagykár, jégkár elleni biztosítás. Egészségtannal: a baleset elleni biztosítás.

Megfigyelés: A mentők és tűzoltók, mint emberbaráti intézmény.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Mindenkit érhet baleset. Ezek ellen nem védekezhetünk, de gondoskodhatunk arról, hogy ezek a balesetek ne okozzanak nekünk elviselhetetlen károkat.

b) Célkitűzés. Hogyan?

II. Tárgyalás. a) A bajokat és károkat nem sikerül teljesen elhárítani, csak arról lehet szó, hogy az ember a kárt okozó események vagyoni hátrányait elkerülje.

b) A biztosítás. Alapja: a kár felosztása. (A kár, ami egy embert ér, nagyszámú biztosított viseli.) Van *kölesönbiztosítás* = a kárt a biztosítottak maguk között osztják fel. Ha a kárt előre meghatározott díj ellenében a biztosító viseli, *díjbiztosítás* keletkezik.

A biztosítási díj nagyságának alakulása függ: a biztosított dolog veszélyességétől, a biztosítás idejétől.

Vannak biztosítások, ahol a kár bekövetkezése bizonytalan, van, ahol annak ideje bizonytalan (haláleset).

c) A biztosítás fajtái: tűzkár, jégkár, betörés, életbiztosítást magánvállalkozás látja el.

A biztosító társaságok működését a kereskedelmi törvény szabályozza, ennek ellenőrzését az 1923. évi VIII. t.c. megszigorította.

E szerint a biztosító magánvállalatok állami felügyelet alatt állnak = Biztosító Magánvállalatok M. Kir. Állami Felügyelő Hatósága.

Új biztosító vállalat csak az állami felügyelő hatóság engedélyével és csak mint rt. vagy kölesönös biztosító-szövetkezet (társaság) alakulhat. A biztosítás minden ágára (amellyel foglalkoznak) fejenként 200.000 P biztosítási alappal kell rendelkezniük.

III. Összefoglalás. A biztosítás hogyan osztja szét a károkat? A biztosítás fajtái? A biztosítás szervei.

1943. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás. VII. osztály.

A tanítás anyaga: Petőfi Sándor költészete.

Nevelési cél: a hazaszeretet, a családi érzés, a szerelem és a természetszeretet megéreztetése költészetében.

Vonatkozás: Történelem: 1848 márciusa. Természetszeretet: földrajz, a Kis-Kunság. Utazásai az ország minden táján.

Szemléltetés: Petőfi vándorútjai, térképen.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Kapcsoló ismételtes. Petőfi életének felújítása.

b) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.* a) *Családi költészete szorosan összefügg életével,* élete folyását költeményeiből is meg lehetne írni. Vonzó őszinteséggel szól élete nevezetesebb mozzanatairól. Megírja tanuló-korát, katona-életét, színész-élményeit, vándorlásait és szenvedéseit.

Gyöngéden szól, *szerető lélekkel ír édes anyjáról s szinte újból gyermek lesz, ha eszébe jut a szülői ház.* (Távolból. Füstbe ment terv. Anyám tyúkjá.)

Apja iránti szeretetébe szelíd humor vegyült. (Ellenkezése miatt.) Egy estém otthon. Apám mestersége és az enyém. (De az évek eloszlatták a félreértést. A jó öreg kocsmáros. Szüleimhez. Apja és anyja között osztotta meg szeretetét s hálás ragaszkodásra intette öcsét is. István öcsémhez. Később ő segítette apját, s amikor a szegény öregek teljesen tönkre mentek, ő tartotta el őket. Szüleinek halálát mélyen gyászolta: „Csókol-nám még lábuk nyomát is, mert engemet szívük vérével neveltek fel. (Szüleim halálára.)

b) *Szerelmi költeményei.* Csapó Etelka: Cipruslombok. (1845). Mednyánszky Berta. Végre 1846 szept. 8-án meglátja Nagykárolyban Szendrey Júliát, 1847 szept. 8-án sikerül nőül vennie. Az akadályok nem riasztják, sőt növelik szenvedélyét. Azon költemények, amelyeket *Júliához írt, a szerelmi költészet legszebb alkotásai.* (Minek nevezzem? Szeptember végén. Itt benn vagyok a férfikor nyarában... Itt van az ősz, itt van újra... Pacsirtaszót hallok megint...) Ezek a költemények mélyen átértett élmények búbajos visszhangjai: dalok, elégiák és ódák. (Ha Petőfi bókol: virágosó hull; ha ábrándozik: rózsaligetek illata kél szárnyra; ha borús lesz homloka: elsötétül az ég és távoli mennydörgés moraja hangzik.)

(Szendrey Júlia 10 nappal férje eltűnésének egy éves évfordulója előtt felesége lett Horvát Árpád egyetemi tanárnak. Maga is író volt.)

c) *Hazafias költeményei.* (Szabadság, szerelem, E kettő kell nekem, Szerelmemért feláldozom. Az életet, Szabadságért feláldozom Szerelmemet...) Reszkető megindultsággal gondol hazájára (Honfidal). Még bordalai egy részének is a hazafias érzelem ad nemesebb tartalmat. Boldognak mondja azt, aki meghallhat a szabadságért, a hazáért (Egy gondolat bánt engemet). Nemzeti dal. Rendületlenül hitte, hogy hazánknek boldogulnia kell. Míg régibb lírikusaink reménytelenül szemlélték a

letűnt korok dicsőségét és kétségbeesve szemlélték a jelen idők sivárságát. Petőfi a jövőbe nézett. (Véres napokról álmodom.)

d) *Leíró és elbeszélő költészete.* A magyar pusztát ő tette híressé. Tájat festeni nem tudott senki úgy, mint Petőfi. A Nagy magyar Alföld gyönyörű képeivel gazdagította irodalmunkat. Legszebb leíró költeményei: Az Alföld, A Tisza, Kutyakaparó. Híres életképei: Megy a juhász számaron, Sári néni, Pál mester, Pató Pál úr.

Legszebb elbeszélő verses műve a János vitéz.

e) *Bordalai és népdalai* a tartalom és alak mesterkéletlen összhangját mutatják. Az előadás drámaisága, a dalkezdet festőisége, a természeti képek hangulatossága és a találó hasonlatok költői hangulatba ringatják az olvasót. (Befordultam a konyhára, A szerelem, a szerelem... Alku stb.)

III. Összefoglalás.

„Pusztá, pusztá, te vagy a szabadság képe,
És szabadság, te vagy lelkem istensége!
Szabadság, Istenem, még csak azért élek,
Csak azért, hogy egykor érted haljak én meg.“

(A csárda romjai.)

Petőfi Sándor: A legnagyobb magyar lírikus, hozzáfogható kevés akad a világirodalom legnagyobbjai között is.

Irodalmunkba új tárgykört (családi) és új hangot (népies, könnyen érthető) hozott.

Költészetének legjellemzőbb vonása tősgyökeres magyarsága.

Dalaival megnemesítette a népdalt s megteremtette az igazi magyar műdalt.

Egyénisége egyenes, természetes, nyílt, őszinte. (Születésemkor a sors az őszinteséget bölcsőmbé tette pólyának s én elviszem magammal a kóporsóba szemfödélnek.)

Egyéniségének főjellemvonása: érzelmi feszültsége (Szíve, lelke mindig csordultig tele van érzelmekkel (Szabadságszeretet, hazaszeretet, földszeretet, barátság, szerelem, büszkeség, lelkesedés, áldozatkészség, türelmetlenség és gyűlölet minden iránt, ami a magyar fajnak és földnek ellensége — folytonosan váltakoznak benne.)

26 év elég volt neki arra, hogy felbecsülhetetlen szellemi örökséget hagyjon maga után!

MESEDÉLUTÁN.

A gyermek.

Bem apó 1849 március 11-én szétverte a Nagyszeben előtt álló oroszokat és a várost elfoglalta. Ez a kis magyar sereg, amely a kegyetlenül hideg január és február hónapokban többször villámsebesen átrobogott Erdélyen, üldözve az ellent, vagy üldöztetve az ellenségtől, végre újra olyan helyre jutott, ahol egy kicsit megpihenhetett.

Este kilenckor lett vége az ütközetnek. Ekkor az orosz trombiták megfújták a hátrálót s a százak kétségbeesve látták a győzhetetlennek hitt segélycsapatok gyors kitakarodását a városból. A magyar ágyúk néha még megdörrentek, puskalövés is gyakran hallatszott, de már a külvárosban fölzendült az „Éljen a magyar!” kiáltás, amely egyre közelebb hömpölygött. S a gránátok által fölgújtott házak lángjában lehetett már látni a vörössapkás 11-ik zászlóalj honvédeit, amint óvatosan, fölfont szuronyos puskával nyomultak befelé a belvárosba.

A kapuk zárva, az ablakok sötétek, — a rossz lelkiismeret elrejtözve s remegve várta Bem ítéletét.

A huszárok az oroszok után rugtattak, a gyalogság pedig négyszögben felállt a nagy piacon. Ekkor lovagolt be Bem és tábornoka, amelyet a sereg riadó éljenzéssel fogadott. Majd az ágyúk jelentek meg dübörögve a téren s nagyot-nagyot zökkenetek, amikor egy elesett orosz katona holttestén vágtak keresztül.

A hideg éjben három alak levett kalappal állt Bem lova előtt. Az öreg úr igen szigorúan, nyersen beszélt hozzájuk. Összeszidta őket hazaellenes magatartásukért, azután felsorolta, hogy mit kíván tőlük serege számára, majd intett Czecz ezredesnek, aki az egybegyűlt tiszteknek kiadta a legénység számára a parancsot, hogy aki rabol, erőszakoskodni mer, vagy a legkisebb fegyelmezetlenséget követi el, azonnal agyonlövetik.

Ez nyugtatta csak meg a polgármestert és a két tanácsnokot, akik azt hitték, hogy Bem szabad zsákmányolást fog engedni a városban. Föllelkéztek és eget-földet ígértek a fáradt magyar sereg számára.

Jól is lakott a sereg egy hónapra. Ellátta magát azonkívül ruhával, csizmával, lőszerez. Volt ott olyan katona, aki három hónap óta a fagyos havon, a csillagos ég alatt hált, képzelhető, hogy ez milyen kéjjel nyújtózkodott a jól párnázott százággyakban.

Bem és tisztjei vacsoránál ültek. Az öreg rendesen egyedül és igen szerényen szokott enni, de kiváló alkalmakkor tisztjei közt maradt, hogy gyönyörködhessék örömeikben.

Egyszerre észreveszi Kiss Sándor ezredes, hogy egyik fől szolgáló katona egy tizennégy-tizenöt éves fiút akar kutasztani a szobából.

— Honvéd! — szól a legénynek — mit akar az a gyerek?

— Mindenáron Bem tábornok úrral akar beszélni.

— Hozd ide!

A honvéd odahozta a fiút.

— Mit akarsz, kis fiam, Bemtől?

— Meg akarom kérni, hogy vegyen be katonának.

— Nagyon fiatal vagy te még arra.

— Majd megöregszem a csatatéren.

Kissnek tetszett a felelet, s elmondta Bemnek. A tábornok odahívta a fiút.

— Ki vagy, fiacskám?

— Sándor Miklós. Vegyen be tábornok úr. Apámat, anyámat, rokonaimat az oláhok megölték, engem egy pap megmentett és idehozott; magam vagyok az egész világon. Valami hasznomat csak veszik.

Bemnek lefordították a feleletet. Az öreg megsímogatta a gyermek fejét.

— Mit csináljunk vele? Hová dugjuk be?

— Tábornok úr, a 37-ik zászlóaljnál ma elesett a kisdobos. Talán annak jó lesz.

— Ezredes úr — fordult Bem Czeczhez —, adja ezt a gyerekeknek írásba s küldjön vele a 37-ik zászlóaljhoz egy honvédet.

Mikor a fiúnak ezt megmondták, örömeiben kezet akart csókolni Bemnek.

— Hohó, fiú! — szólt Kiss Sándor — most már katona vagy, ne csókolgass kezet senkinek. Aztán tanuld meg még az éjjel azt verni, hogy „Előre!”

* * *

Forró augusztusi nap volt. Déva vára melán nézett le a síkra, hol Bem hadseregének utolsó maradványa lerakta az osztrák előtt a fegyvert. Simbsen tábornok kiadta a parancsot, hogy a beteg és sebesült honvédeket el kell eresztetni, a többit pedig erős fedezet alatt Nagyváradra kell kísérni.

Mindenki tudta, hogy ott a besorozás vár rájuk.

A sereg szélén állt a 37-ik zászlóalj töredéke. A többi elhullott véres csatákban, vagy elszéledt a ballsors csapásai alatt.

Brunner ezredes és több osztrák tiszt sorra vizsgálta a legényeket. Így érték Sándor Miklóshoz, aki legszélről állt fejezes tartásban.

— Te is katona vagy? — kérde jóakarátú gunnyal az ezredes.

— Igenis, az vagyok — felelt Sándor, katonásan szeme közé nézve az ezredesnek.

— Mi gyerekekkel nem harcolunk, kergessétek el! — szólt az ezredes.

Sándor elvörösödött.

— Ezredes úr, tizenkét csatában voltam, küzdöttem oroszokkal, osztrákokkal, oláhokkal, sebet kaptam, épp olyan katona vagyok, mint a többi.

— Eh, ne feleselj, eredj a pokolba, csak nem leszünk olyan

emberevők, hogy ilyen fiatal gyereket besorozzunk — felelt Brunner, akiben láthatólag a jóindulat dolgozott.

Sándor összetette a kezét:

— Ne szégyenítsen meg, ezredes úr, együtt harcoltam, együtt is akarok szenvedni bajtársaimmal. Az ő sorsuk az én sorsom, nem hagyhatom el őket.

— Különös faj, kemény faj — mormogta magában —, ezt nehéz lesz megtörni. Hát maradj! — tette hozzá hangosan — majd meglátom, mit csinálok veled.

Azzal sarkonfordult s otthagya a kopott honvédeket.

* * *

A csapatot, amely a fegyvertelen honvédeket Dévára Magyarországra kísérte, Brunner ezredes vezette.

A felügyelet nem volt valami szigorú. Az ezredes katona volt, és nem porkoláb, s röstelte a megbízatást. Azért csak váltaltvont, mikor reggelenként jelentették neki, hogy tíz-tizenkét magyar ismét megszökött az éjjel.

Egyszer aztán azt jelentették neki, hogy a 37-ik zászlóaljból már csak egyetlenegy honvéd van, az is egy fiatal gyerek.

Ezt aztán Brunner maga elé rendelte.

— Miért nem szöktél meg te is?

— Nem lehet, ezredes úr.

— Hogyan?

— Én bekönyörögtem magam, az ezredes úr megengedte, hálátlanság lett volna megszökni.

— De mikor a társaid mind megszöktek.

— Azoknak szabad, de nekem más helyzetem van. Én gyávanak látszhatnám, ha megtenném.

Az ezredes megveregette a vállát és szólt:

— No hát, ezennel megengedem, hogy menj, amerre akarsz, élj boldogul!

A fiú megköszönte, tisztelgett és eltávozott. Az ezredes sokáig nézett utána s aztán megfúvatva a trombitát és elindította csapatját. Még pedig vissza, Déva felé.

(Rákosi Viktor.)

MAGYAR HÖSÖK ÉS VÉRTANÚK

Lement a nap, de csillagok

Nem jöttek. Sötét az ég.

Közel s távolban semmi fény nincs,

Csak mécsvilágom s honszerelmem ég.

Szép csillag a honszeretet,

Gyönyörűségesen ragyog!

Szegény hazám, szegény hazám te,

Neked kevés van ilyen csillagod!

Mécsemnek lángja mint lobog!

Mitől lobog? mi lengeti?

Ejfélt ütött... ti lengtek itten
Mécsem körül, ti népem hősei!

Mintha nap volna mindenik,
Oly tündöklők e szellemek,
Tündöklők, mert hisz a dicsőség
Sugármezébe öltözködtenek.

Ne nézz őseidre, ó magyar,
Ki most sötétségben vagy itt!
Ne nézz őseidre, e napokra!
Szemeid gyöngék: a napfény megvakít!

Hazám dicső, nagy ősei,
Ti földet rázó viharok!
Ti egykoron a porba omlott
Európa homlokán tomboltatok.

Ó nagy volt hajdan a magyar!
Nagy volt hatalma, birtoka:
Magyar tenger vizében hunyt el
Észak, kelet s dél hullócsillaga.

Csakhowy rég volt, midőn magyar
Fejekre termett a babér;
A képzelet sebes szárnyú sas,
Elfárad mégis, mire oda ér.

Oly rég elhervadt a babér
A magyaroknak homlokán...
Hazám, oly rég valál te nagy, hogy
Nagyságodnak híre csak mese talán!...

Már rég nem sirtam s ime most
Pillámon egy könny rengedez...
Magyar nép, vajjon hajnalodnak
Vagy alkonyodnak harmatcseppje ez?

Magyar dicsőség! mi valál?
Hullócsillag, mely tündökölt,
Aztán lehullott a magasból
És mindörökre elnyelé a föld?

Vagy üstökös vagy, ó magyar
Dicsőség, mely jött s távozik,
Hogy századok multával újra
Lássák fényét a népek s rettegjék?

(Petőfi Sándor.)

Rákóczi lobogója.

Viharos, nehéz idők után gyönyörű tavaszi nap virradt Munkács várára az 1686. évi május 22-én.

Hosszú ideig ostromolta a várat a labanc-sereg, de a kurucok vitézül védelmezték és visszavertek minden támadást.

Nem csoda, hiszen a vezérük maga volt a vár úrnője, a hőselkű Zrinyi Ilona.

Es a dicső nagyasszony mellett ott járt a vár bástyáin, a golyók süvítő záporában egy alig tíz esztendőös kis vitéz, Zrinyi Ilona méltó fia: II. Rákóczi Ferenc.

Karja bár gyenge volt még a fegyverforgatásra, de lelkében ott lobogott a Rákócziak és Zrinyiek égő honszerelme. Ott égett ez a szent tűz a kis vitéz arcán, szemében, ajakán, amikor édesanyja oldalán csengő szóval buzdította, bátorította a küzdő katonákat, dicsőült atyja, I. Rákóczi Ferenc jelszavával:

— Rajta, kuruc, rajta! Rajta a labancra!... — És a lelkesedés lángja lobbot vetett minden kuruc katona szívében! Megacélozta a maroknyi várórség erejét, úgy hogy az teljesen összetörte a számra sokkal nagyobb labancsereg elbizakodott hatalmát.

Caprara labanc generális 1686 április végén szégyenszemre abbahagyta az ostromot és elkotródott vert hadával Munkács vára alól.

A fényes győzelem örömeire Munkács vára május 22-én diadalünnepet ült.

Annál nagyobb volt az ünnepi öröm, mert erre a napra esett éppen Ilona napja is! És így egyúttal a vár hőselkű, rajongva szeretett úrnőjének, Zrinyi Ilonának a nevenapját is ünnepelték.

Már kora reggel vidám sürgés-forgás volt a várban, amelynek a labanc bombáktól megesonkított falait akkorra szépen rendbe hozták. Az ünnep hálaadó istentisztelettel kezdődött, amelyet a vár kápolnájában tartottak.

A menet élén kedves „Villám” nevű paripáján ott lovagolt Rákóczi Ferenc. Mellette lovagoltak a tisztek, akiket Badics András kapitány vezetett. Utánuk négylovas hintó, abban ült Zrinyi Ilona kis leánykájával, Julliánkával. Ezután következett a várórség és a várbeli népek sokasága, tarka rendben.

Lenn a réten ezalatt már összesereglett a nép Munkács városából és a közeli falvakból. Egetverő lelkes éljenzéssel és vivátozással fogadták az érkező hősöket. A tisztek sorfalat álltak, a tarackok dörögtek, a zászlókat meghajtották Zrinyi Ilona előtt, aki most leszállt a hintóból.

A nagyasszony lelkes szavakkal köszöntötte a körébe seregülő tiszteket és vitézeket. Dicsőítette hősiességüket, amellyel Munkács várát, a magyar szabadság utolsó menedékhelyét megvédelmezték.

— Ez a diadal — mondotta a nagyasszony — örökké emlékezetes fejezete lesz a magyar történelemnek. Késő nemzedéknek is örök buzdító példa a hazaszeretetre! És a történet napjain ott ragyog majd a ti nevetek is, hős kuruc vitézek!

A két kedves, viruló gyermek: Ferenc és Juliánka állt most édesanyja elé. Zengő-csengő szép magyar versekben köszöntöttek nevenapján s a munkácsi kertek és mezők vadvirágaiból kötött gyönyörű bokrétával kedveskedtek a szeretett édesanyjának.

Könny csillant meg e jelenetre az erős lelkű nagyasszony szemében, örömének édes könnye... És bizony a kemény kuruc katonák közül is nem egynek nedves lett a szempillája...

Ezután Badics András, a várórség vitéz kapitánya lépett Zrinyi Ilona elé. Zászlót tartott a kezében, harcok viharában megtépett, büszke, kuruc lobogót. Mély hódolattal meghajtott a zászlót a nagyasszony előtt és így szólt röviden, katonásan:

— Diadalunk dicsősége téged illet, mi hőselkű nagyasszonyunk! Te vezettél minket, te jártál előttünk a harcok tüzeiben rendületlen bátorsággal. A te erős lelked öntött erőt a mi lelkünkbe, a te sziklaszilárd hited acélozta a mi fegyverünket. Tied hát a dicsőség és hozzád méltó fiadé, a mi szeretett „kis urunké”: II. Rákóczi Ferencé, aki ott járt oldaladon az ostrom tüzeiben, a vár bástyáin, ahol ez a zászló lengett! Hódolatunk jeléül meghajtom előttetek újra ezt a zászlót — Rákóczi büszke lobogóját!...

Tarackok durrogása, dobok pörgése, harsány vivát-kiáltás jelezte e szavak után az egész kuruc sereg és az összesereglett nép, mély, — igaz hódolatát.

Az öröm zaja elcsillapulván, így szólt Zrinyi Ilona:

— Köszönöm a hódolatot nemes vitézeim! — Aztán átvette a zászlót Badics Andrástól és fiához fordulva így folytatta beszédét:

— Ez ünnepi órában jól nézd meg ezt a zászlót, édes fiam, Rákóczi Ferenc! Sírjában nyugvó dicső édesapád és vitéz őseid szelleme lengi ezt körül... És azt mondják neked e fényes szellemek: „Ez a zászló a magyar szabadság és a honszeretet szent jele. Ez alatt küzdöttünk mi évszázadokon át a hazáért és szabadságért rendületlen hűséggel mindhalálig! Tégy szent fogadalmat, hogy megőrizd e zászló becsületét napfényben és borúban, örömben és gyászban egyaránt. Ugy, amint megőrizték őseid — mindhalálig rendületlenül.”

Néma áhitattal, mint az imádságot hallgatta a kis dalia e lángoló szavakat. Dobogott a szíve, arcán, szemében a lelkesedés tüze égett... Térdré hullott édesanyja előtt, megcsókolta kezét, azután a zászlót a szívére szorítva rebegte:

— Megfogadom... megtartom!

És II. Rákóczi Ferenc megtartotta a szent fogadalmat — mindhalálig rendületlenül!

(Lampérth Géza.)

Juliska hőstette.

A szabadságharc idején történt, amikor feilázadtak ellenünk azok a népek, akiket jószívvel befogadtunk s megosztottuk velük kenyerünket. Ebben a nagy háborúban is zászló alá állott minden épkézláb magyar ember.

Kelemenék azon sopánkodtak, hogy csak egy fiuk volt s így tőlük nem állhatott több honvéd a kibontott zászló alá. Az öreg Kelemen-apó beteges volt, ezért, na meg nagy korára tekintettel sem vehette magára a honvédruhát. Fia, Gábor már régen ott harcolt a honvédekkel a dicsőséges csatákban. Damjanich seregében, a vörös-sipkások között. Bizony, akkor is nagy dicsőség volt az, honvédeknek lenni! de százszorta nagyobb az, ha valaki a legvitézebb, legderékabb honvédesapatban szolgálhatta hazáját, amelynek fiai megkülönböztetésül vörös sipkát hordhattak. Ennek a seregnek volt vezére Damjanich, ebben szolgált Kelemen Gábor is.

Volt Gábornak egy kis húgoscájája, aki büszkén gondolt vitéz bátyjára. Csak azt sajnálta, hogy nem mehetett vele a háborúk zajába. De ki látott már szoknyás honvédet?

Csak jöjjön egyszer erre az ellenség — szabadkozott Juliska, — s próbálja meg elfoglalni szülőfalumat! — tudom. bele-török a foga!

Egy márciusi napon aztán honvédek vágattak át falujukon.

— Meneküljön mindenki! — kiáltották a lovasok, — nyakunkon az ellenség!

— Egy tapodtat sem megyek! — határozta el magában Juliska.

S míg a falubeliek kocsira, szekérre, lóhátra kaptak. Juliska otthon maradt az üres faluban. Csak hadd jöjjön hát az az ellenség! Ennivalót szedett össze, egy korsó friss vizet mérített és a templomba ment. Az Isten-házát nem engedi a kezükre! Fegyvere nem volt, de elhatározta, hogy inkább ott hal meg a templom küszöbén, de védtelenül nem hagyja! Nem félt, hogy is félt volna a jó Isten házában, de kezében ott volt egy darabka nemzeti színű szalag, kebelében pedig imádságos könyve... Ezek — na meg a lelkében lévő nagy hit — majd csak megsegítik minden veszedelemtől! — gondolta magában.

A templom nagy tölgyfakapuját jól bezárta, majd a csukott ablakból leste, jön-e már az ellenség! Az pedig nem sokat kérette magát, elfoglalta a község előtt húzódó dombokat s onnan lövöldözött a falura.

— Istenem! — sóhajtott Juliska, ha ellenség kezébe kerül az én falum, mi lesz velünk?... de ha győzünk?!...

Térdre borult!

— Édes jó Istenem, most tégy csodát s engedd, hogy itt teremjenek Damjanich pirossipkás honvédei...

Azután rásötétedett. Egész éjszaka imádkozott. Végre haj-

nal felé erősebb puskaropogást hallott a község határán .. Kínézett... akkor már honvédszuronyok csillogtak a dombokon a hajnali ragyogásban... Térdre borult:

— Édes jó Istenem, köszönöm... köszönöm...

Azzal felszaladt a toronyba, egyenesen a harangokhoz s a gyöngye kis leánya teljes erejével rácsimpaszkodott egy harangkötélre. Húzta, húzta, ahogy bírta...

— Bim... bam... bim... bam... zengett-bongott át a dombok felett Isten-házának szelíd harangszava.

Ez a harangszó megtízszerezte a támadó honvédek bátorságát, elszántságát. Azt hitték, a másik oldalról már bevonultak valamilyen honvédcsoportok a községbe s azok hívják őket.

Juliska csak húzta, tovább húzta a harangot, amíg el nem fáradt kis karja. Akkor aztán az egyik ablakhoz sietett, onnan nézte, mi történik ott lent...

Az ellenség még tartotta magát, de a honvédek vitézül verekedtek. Már a falu utcáin verték lépésről-lépésre a vasasokat, amikor hirtelen felsikoltott Juliska!

Egy vitézül verekedő honvédet látott, aki három ellenséggel vívott emberfeletti küzdelmet s a háta mögött ott ólálkodott már egy negyedik is, hogy orozva szúrja le őt...

Ezt a sikoltozást meghallotta a honvéd is, hátrakapta fejét... s ez volt a szerencséje; észrevette a gázt, s lesújtott rá, hogy azonnal elterült előtte. Egyetlen vágással szelte ketté a hős Gábor, mert akit Juliska veszedelemben látott, az tulajdon édes bátyja volt, akinek így az életét is megmentette.

A roham csakhamar végetért, az ellenség csúfosan megfutamodott Damjanich rettenetes erejű serege elől. Maga a vezér is szemtanúja volt a dolognak s amikor lefűjták a rohamot, maga elé hívatta a bátor honvédet, de a templom harangját félreverő hős kisleányt is.

A vörössipkás zászlóalj előtt odalépett a két hőshöz s így szólt előbb Juliskához:

— Te, kisleányom, bátor magyar leány vagy. Megmentetted szülőfaludat bátor viselkedéssel. De többet is tettél ennél. Megmentetted vitéz bátyád életét is. Ezért jutalmat érdemelnél. De mit adjak neked én, aki katonákat szoktam kitüntetni.

Azzal lehajolt a boldog örömtől pirosra gyúlt Juliskához s ott, a hős honvédzászlóalj előtt homlokon csókolta a hőslékű magyar leánykát.

— Éljen! Éljen! — zúgott fel egetverő kiáltásban a zászlóalj s voltak, akik elfordultak a meghatottságtól, mert pirossipkás honvédek még sem válik dicsőségére, ha... elfátyoloso-dik a szeme...

— Te pedig... fordult aztán Damjanich Gáborhoz, — hős voltál, a hősök közt is első, megérdemled, hogy kitüntesselek. Örmesterré léptette elő s egy csillogó érmet tűzött a keblére a vörössipkás zászlóalj legvitézebb katonájának.

Részletesen kidolgozott TANÍTÁSOK

a népiskola VII. és VIII. osztályai számára
az új tanterv alapján
ára P 5.40

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett eszközölünk.

Figyelem!

Felhívjuk Előfizetőink figyelmét a kiadásunkban megjelent, alant felsorolt könyvekre.

Beszéd- és értelemgyakorlati mintatanítások, tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás)	300 oldal	4.50
Egészségtani mintatanítások (50 mintatanítás)		3.20
Magyar Medence		1.20
Népművelődési előadássorozat I., II., III. (170 előadás)		
536 oldal. A három kötet csak		6.80
Először igazság, azután béke. 340 oldal		2.—
Időszzerű népművelési előadások (40 előadás)		4.80
A Magyar-medence földrajza (Tájegységekben)		3.60

Könyveket a pénz előzetes beküldése, vagy utánvét mellett szállítunk.

A Gyakorlati Pedagógia előfizetési díja egy évre P 7.20.

Megrendeléseket az előfizetési díj beküldésével fogadunk el.

Megrendelhető: Szeged, Kálvária-utca 7. Szerkesztőség: Szeged, Gyertyámosi-utca 6.

Címváltozásnál kérjük az új és régi címet is közölni.

Mutatványszámot nem küldünk.

Felvilágosításokat készséggel adunk, kérjük azonban válaszbélyeg, vagy válaszos levelezőlap beküldését.

Részletesen kidolgozott TANÍTÁSOK

a népiskola VII. és VIII. osztályai számára
az új tanterv alapján
ára P 5.40

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét
mellett eszközölünk.

Népművelőknek nélkülözhetetlen!

Felhívjuk nb. Olvasóink figyelmét a kiadásunkban most megjelent
TÖRTÉNELMI NÉPMŰVELESI ELŐADÁSOK című kiadványunkra. Alig
lehetne ma fontosabb olyan előadásokra, amelyek a nemzet ellenálló ere-
jét, az áldozatos életben is rendületlen kitartását fokozni tudják. Ez a
megfontolás vezetett arra bennünket, hogy az egész magyar történelmet,
annak — különösen ma annyira fontos részeit — csokorba kötve, *kész
előadásokká* feldolgozva a népművelők kezébe adjuk.

Nem kell hangsúlyoznunk, hogy milyen fontos a népművelés, külö-
nösen a mai időkben. Ezért jelentkezünk olyan korszerű, a magyar nem-
zet multjából vett, de a mai ember lelkivilágához közelálló módon körü-
belül 20 *teljesen feldolgozott* előadással, hogy az amúgy is elfoglalt előadók
számára lehetővé tegyük a népművelési előadások sikeres és eredményes
felhasználását.

Kidolgozott előadásaink elmélyítik a magyar multat a hallgatóság-
ban, fejlesztik ma annyira szükséges nemzeti érzését, nemzeti öntudatát
amellett, hogy mindvégig lebilincselők és élethűek.

Előadásaink a legjobb történelmi regényirodalomból vett szemelve-
nyekre épülnek, így az előadó megelevenítheti az illető történeti nagysá-
got vagy a hallgatóság előtt játszhatja le az eseményt, illetve annak leg-
kiemelkedőbb részét, amivel előadását igen élvezetessé teszi.

Ára 5.60 P

Előfizetőknek 4.40 P

A Gyakorlati Pedagógia előfizetési díja egy évre P 7.20.

**Ha nem óhajt előfizetni, kérjük a füzetet postafordultával
visszaküldeni.**

Szerkesztésért és kiadásért felel: Vicsay Lajos.

